

Hoogheemraadschap van
Schieland en de Krimpenerwaard

Programmabegroting 2019

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Samenvatting.....	4
3.	Planning & controlcyclus 2019	8
4.	Begroting 2019	10
5.	Programma's	14
	Programma 1: Waterveiligheid.....	15
	Programma 2: Watersysteem	21
	Programma 3: Afvalwater	29
	Programma 4: Wegen.....	36
	Programma 5: Omgeving & Organisatie	41
	Ondersteunende producten.....	46
6.	Waterschapsbelastingen	48
	6.1 Algemeen	48
	6.2 Tarieven 2019	51
	6.3 Rekenvoorbeelden 2019.....	52

7.	Overige financiële aspecten.....	56
	7.1 Kostentoerekening.....	56
	7.2 Financiering	60
	7.3 Risicomanagement	62
	7.4 Risico's	64
	7.5 Weerstandsvermogen	67
	7.6 Kengetallen	69
	7.7 EMU-saldo.....	70
	7.8 Incidentele baten en lasten	71
	7.9 Verbonden partijen.....	71
	7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen	73
8.	Investerings.....	73
	8.1 Verzamelkredieten 2019	74
	8.2 Nog te voteren investeringen	77
9.	Meerjarenperspectief 2019-2022.....	79
	9.1 Meerjarenbegroting naar programma's en kostendragers	79

1. Inleiding

De begroting 2019 kent een wat andere indeling dan tot nu toe gebruikelijk. Wij hebben een gelaagdheid in het stuk aangebracht om het leesbaarder te maken. Dit betekent dat wij starten met een samenvatting waarin het inhoudelijk en financieel perspectief voor 2019 op hoofdlijnen en de belangrijkste ontwikkelingen en overwegingen voor 2019 worden beschreven. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een deel waarin financiële en feitelijke gegevens voor 2019 in een overzicht worden weergegeven en meer in één oogopslag leesbaar zijn. Daarmee geeft dit in beknoptere vorm een totaaloverzicht van de bestuurlijk relevante ontwikkelingen en voorstellen.

Dan volgt een algemene toelichting in de hoofdstukken 3 en 4. Deze beschrijven de Planning & control cyclus en geven een toelichting op de organisatiebrede generieke kostenverschillen.

Hoofdstuk 5 geeft een inhoudelijke beschrijving per programma van wat wij in 2019 gaan doen en welke investeringen plaatsvinden.

Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van de financiële gevolgen voor onze belastingbetalers.

Tot slot volgen de hoofdstukken 7 tot en met 9 waarin toelichting wordt gegeven op en vanuit de financieel-technische aspecten van deze begroting en onze financiële huishouding.

Wij hopen hiermee een voor nog meer mensen toegankelijke begroting te hebben opgesteld waarbij niet alleen de inhoud, maar ook de vorm zal bevallen.

2. Samenvatting

Kader en perspectief begroting 2019

De begroting wordt gevormd door de financiële kaders van het meerjarenperspectief, die op basis van het Waterbeheerplan (WBP) zijn bepaald en bij de Voorjaarsnota 2018 zijn geactualiseerd, onder meer door maatschappelijke en wettelijke ontwikkelingen. Op basis daarvan zijn onze activiteiten voor 2019 begroot en vullen we hier in wat bij de voorjaarsnota is voorgenomen. Inmiddels zijn sommige effecten van de daar aangegeven “post-WBP”-ontwikkelingen wat duidelijker geworden en geven deze aanleiding de raming voor de jaarschijf 2019 op een enkel punt iets aan te passen. Deze aanpassing is ons inziens beperkt, maar nodig. Het financieel totaalbeeld voor 2019 blijft conform de constatering bij de voorjaarsnota gunstig en ruim binnen het kader.

Ontwikkelingen en uitdagingen

Het WBP is in 2016 vastgesteld en sindsdien vragen met name de thema's invoering van de omgevingswet, digitale transformatie en het interbestuurlijk programma, nieuwe activiteiten. Deze wet en de uit te werken afspraken van het programma geven nieuwe verplichtingen en stellen nieuwe doelen voor ons. De omgevingswet richt zich op een vergaande samenwerking en afstemming van alle overheden en vereist herziening van de toegankelijkheid en uniformering en centrale ontsluiting van gegevens. Dit past bij de digitalisering van onze samenleving, de omvang en de brede toepassingsmogelijkheden vragen dat wij ons actief bezighouden met digitale transformatie van ons werk en onze organisatie. De afspraken die tussen het Rijk en de koepels van Provincies, Gemeenten en Waterschappen zijn gemaakt in

het Interbestuurlijk Programma (IBP) stellen doelen op aspecten die direct een relatie met, en belang hebben voor ons werk (tegengaan van klimaatverandering en aanpassing aan de gevolgen van klimaatverandering). Bovendien werken deze ook door inde manier waarop wij ons werk uitvoeren: transitie naar circulaire economie. Hiervoor zijn onder meer de volgende ambitieuze doelen gesteld: realisatie van 49% CO2 reductie in 2030 (ten opzichte van de uitstoot in 1990); in 2050 moet Nederland klimaatbestendig en water robuust zijn ingericht en daarvoor in 2020 klimaatbestendig handelen en in 2050 is Nederland circulair. Deze thema's vragen taak- en programmaoverstijgend beleid en uitvoering. In deze begroting worden de activiteiten en eventuele investeringen die gemoeid zijn met al deze nieuwe ontwikkelingen slechts bij één programma beschreven. De omgevingswet en de digitale transformatie vormen onderdeel van programma 5. Klimaatadaptatie wordt bij programma 2 behandeld en duurzaamheid en circulaire economie bij programma 3.

Naast deze nieuwe opgaven is er nu ook een grote woningbouwopgave in onze regio bepaald. Dit zet de onze opgaven extra onder druk. Zowel qua ambtelijke inzet om alle ontwikkelingen en plannen te begeleiden, als in ruimtelijke zin. De ruimte in onze regio is beperkt en dit maakt het belang om goed herkend en erkend te worden steeds groter om tijdig betrokken te worden en onze verantwoordelijkheid voor goed water(veiligheids)beheer te kunnen blijven invullen. Voor de realisering van sommige activiteiten zijn investeringen nodig en door de breedte van de onderwerpen, de gewenste interactie met de omgeving en noodzakelijke flexibiliteit gaan wij een aantal thema's anders aanpakken. Om tijdig onze positie te kunnen innemen bij andere overheden en bedrijfsleven, en onze bijdrage te kunnen leveren bij ontwikkelingen en projecten, is hiervoor ruimte opgenomen in de

voorjaarsnota 2018. Wij menen dat het niet alleen van belang is om de uitvoering van onze taak veilig te stellen. Nu de huidige financieel-economische situatie wat ruimte biedt, willen we deze optimaal benutten voor het verantwoord kunnen doen van investeringen in onze opgave.

Kosten

De stijging van de bouwkosten en de toegenomen krapte op de arbeidsmarkt zijn hierbij echter aspecten die wij al voelen en die aandacht vragen. Beide leiden tot kostenstijging door hogere kosten van aanbestedingen en hogere kosten van uitvoering door derden. De recent afgesloten CAO geeft daarnaast een grotere personeelskostenstijging dan begroot bij de voorjaarsnota. Dit leidt, tezamen met de toename van noodzakelijke inhuur indien niet snel genoeg geschikt personeel kan worden aangetrokken, tot structureel hogere exploitatielasten. Wij merken daarnaast ook dat werkzaamheden soms vertraging oplopen door het niet beschikbaar zijn van uitvoeringspartijen en personeel, wat het risico van kostenstijging versterkt. Daarnaast blijken onze bijdragen aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de gezamenlijke ICT te moeten worden verhoogd, deze stijgingen waren nog niet bekend en voorzien bij de voorjaarsnota.

Duurzaam financieel beheer

Bij de opstelling van het meerjarenperspectief in de voorjaarsnota is op basis van ons beleid van duurzaam financieel beheer, waarbij wij de lasten niet doorschuiven naar de toekomst, doorgerekend in welke mate en in welk tempo het verantwoord is om investeringen te doen. De rente op de kapitaalmarkt is momenteel historisch laag en dat biedt ruimte om geld aan te trekken. Wij streven hierbij naar het doen van investeringen die op de korte, danwel de middellange termijn gericht

leiden tot kostenverlaging en qua kapitaallasten niet langdurig drukken op de begroting. Zo kunnen we op termijnrentestijgingen opvangen en blijft er voldoende ruimte voor nieuw beleid en noodzakelijke investeringen. Wij nemen daarvoor dus meer lasten nu. Om de tarieven acceptabel en stabiel te houden dekken we de resterende, tijdelijke tekorten met het overschot in de tariefegalisatiereserves. Dit beleid voeren we al een aantal jaren. Daarbij hoort dat wij verder vooruitkijken om de tarieven gematigd laten dalen of stijgen, anticiperend op de financiële ruimte die er op langere termijn nodig is. Hierbij is het uitgangspunt om aan het eind van de periode van de meerjarenraming een kostendekkend tarief te bereiken en de tariefegalisatiereserves te hebben afgebouwd tot nihil. Door dit beleid van sturen nemen de tariefegalisatiereserves daadwerkelijk af, houden we een gezonde financiële positie en voorkomen we heftige tariefstijgingen in de toekomst.

Verwerking hogere kosten

De structureel hogere kosten die we hiervoor aangaven moeten we direct verwerken. Voor 2019 betekent dit dat wij iets terugkomen op het voornemen uit de voorjaarsnota om de meerjarige stijging van de Watersysteemheffing al terug te brengen naar 2% stijging per jaar. In deze programmabegroting 2019 stellen wij voor het tarief voor de watersysteemheffing 1% meer en dus met 3% verhogen ten opzichte van 2018. Daarmee wordt de tariefegalisatiereserve op termijn niet negatief en voorkomen we een scherpe stijging in een later stadium. Gelet op de oplopende aanbestedingskosten van investeringen en de hierboven onder ontwikkelingen aangeduide ambities/opgaven vanuit het IBP lijkt ons dat verstandig. Voor het tarief van de Zuiveringsheffing stellen wij voor, op basis van de zelfde sturing op de tariefegalisatiereserves, dit met 4% te verlagen. In de voorjaarsnota

was geen tariefsaanpassing opgenomen ten opzichte van 2018. Ook de Wegenheffing kan opnieuw dalen, met 1% conform het voornemen in de voorjaarsnota.

De financiële cijfers

Twee keer per jaar, bij het opstellen van de programmabegroting en de voorjaarsnota worden de in gebruik zijnde financiële uitgangspunten opnieuw beoordeeld en zo nodig aangepast aan recente economische ontwikkelingen. De gebruikte bronnen zijn onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Centraal Planbureau (CPB), het Financieel Dagblad en de Thesor groep (een onafhankelijke organisatie die ondersteuning biedt bij het vervullen van de treasuryfunctie). De [renteontwikkeling](#) wordt in de betreffende paragraaf verder toegelicht.

De omvang van de begroting neemt in totaliteit, als gevolg van de hiervoor beschreven ontwikkelingen en kaders, met 1,5% toe ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019. Het geplande begrotingstekort in 2019 komt uit op € 4,4 miljoen, dit is € 1,9 miljoen hoger dan was voorzien bij de Voorjaarsnota.

Aan de lastenkant stijgen de personeelslasten en kosten van goederen en diensten door derden en dalen de kapitaallasten. Deze kostenstijging van goederen en diensten door derden betreft ruim € 900.000 aan uitgaven die in 2018 waren voorzien, maar door verschillende omstandigheden niet gedaan konden worden. Deze laatste uitgaven vallen vrij bij de jaarrekening en worden nu

opgenomen voor 2019. De hogere baten worden voornamelijk veroorzaakt door inkomsten uit de toetreding van Delfland tot onze financiële administratie en hoger berekende bespaarde rente.

In [hoofdstuk 4 begroting naar kosten- en opbrengstsoorten](#) staan de verschillen van de kostensoorten ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019, nader toegelicht.

Belastingen

De geprognosticeerde [belastingopbrengst](#) watersysteemheffing in 2019 is € 46,5 miljoen en stijgt met circa € 1,4 miljoen ten opzichte van 2018. Het tekort van € 3,9 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde belastingopbrengst wegenheffing in 2019 is € 4,3 miljoen en daalt licht ten opzichte van 2018. Het overschot van € 34.000 komt ten gunste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde belastingopbrengst zuiveringsheffing in 2019 is € 38 miljoen en daalt met € 1 miljoen ten opzichte van 2018. Het tekort van circa € 0,6 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve. Door conform ons voorstel het tarief voor 2019 opnieuw te laten dalen met 4% zal de tariefegalisatiereserve niet verder oplopen, maar juist dalen conform bedoeling.

Samenvatting cijfers en gegevens

Kerncijfers

Taak	Onderwerp	2018	2019
Algemeen	Grootte beheersgebied in ha.	35.109	35.108
	Aantal inwoners	603.260	598.212
	Aantal gemeenten	9	9
	Aantal woonruimten	265.600	281.153
Waterveiligheid: dijken in beheer	Lengte primaire waterkeringen (rivierdijken) in km.	71	71
	Lengte regionale waterkeringen (o.a. secundair en boezem) in km.	206	206
	Lengte overige waterkeringen- scheidings (o.a. polderkaden) in km.	135	135
Oppervlaktewaterbeheer: watergangen en kunstwerken in beheer	Lengte boezemwatergangen in km.	102km	102km
	Lengte hoofdwatergangen in km.	829 km	829 km
	Lengte overige watergangen in onderhoud in km.	150 km	150 km
	Lengte overige watergangen niet in onderhoud in km.	5.000	5.000
	Lengte vaarwegbeheer in km.	15km	15km
	Aantal boezemgemalen	2	2
	Aantal poldergemalen	68	68
	Aantal aanvoer- en gebiedsbemalingen	29	29
Totale bemalingscapaciteit in m3 per minuut	6.500	6.500	
Zuiveren: installaties, gemalen en leidingen in beheer	Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties (awzi's)	9	9
	Totale hydraulische zuiveringscapaciteit eigen awzi's in m3/uur	24.750	24.750
	Op eigen awzi's te zuiveren afvalwater in inwonersequivalenten (i.e.)	549.000	552.000
	Aantal rioolgemalen	24	24
Lengte persleiding in km	82	82	
Wegen: wegen en fietspaden in beheer	Lengte wegen in km.	134	134
	Lengte fietspaden in km.	37	37
	Aantal wegbruggen	184	169*
	Aantal duikers	38	48*
Projecten	Een overzicht van de lopende projecten vindt u op onze website www.hhsk.nl .		

*De aantallen wegbruggen en duikers zijn aangepast naar aanleiding van uitgevoerde projecten. Hierbij zijn bruggen vervangen door duikers of in het geheel te komen vervallen. Daarnaast zijn verbeteringen doorgevoerd in de kernregistratie.

3. Planning & controlcyclus begrotings- en verslagjaar 2019

De planning- en controlcyclus stelt het bestuur en het management in staat om de organisatie te sturen en de activiteiten en middelen te beheersen. Op grond van het Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) dient deze cyclus door het algemeen bestuur te worden vastgesteld. Deze is ingericht op transparantie op het gebied van begroting en verantwoording.

Programmabegroting 2019, vaststelling: november 2018

De programmabegroting is een nadere uitwerking van de eerste jaarschijf (2019) van de voorjaarsnota 2018 en concretiseert voor het komende begrotingsjaar de uit te voeren plannen met de daarbij benodigde inzet van middelen. De programmabegroting wordt jaarlijks door het algemeen bestuur vastgesteld en geeft het dagelijks bestuur het mandaat om aan de slag te gaan. De begroting is de basis voor de belastingtarieven voor het betreffende jaar. De tarieven worden, in dezelfde vergadering als de programmabegroting, in separate belastingverordeningen ter vaststelling aan het algemeen bestuur aangeboden.

Prognose Waterbeheerplan, aanbieden: voorjaar 2019

De prognose over het Waterbeheerplan wordt in het voorjaar van 2019 behandeld. Met dit stuk geeft het dagelijks bestuur het algemeen bestuur inzicht of ze verwacht de ambities uit het Waterbeheerplan aan het einde van de looptijd te realiseren. De prognose kan aanleiding geven tot bijstelling van ambities uit het Waterbeheerplan.

Meerjarenperspectief 2019, vaststelling: juni 2019

Het meerjarenperspectief geeft, op basis van de missie en strategie, de financiële en beleidsmatige kaders voor de komende vier jaar aan en wordt jaarlijks door het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur aangeboden. Het algemeen bestuur stelt het meerjarenperspectief vast. Het opstellen van het meerjarenperspectief is het moment om de meerjarige beleidsdoelen bij te stellen. Dit op basis van nieuwe inzichten, onder meer uit de bestuursrapportage over het voorgaande jaar, prognose Waterbeheerplan en overige ontwikkelingen.

Bestuursrapportages 2019, aanbieden: september 2019 en maart 2020

Het dagelijks bestuur rapporteert twee keer per jaar aan het algemeen bestuur over de uitvoering van de begroting. Dit betreft rapportages op afwijkingen. Dat wil zeggen dat uitsluitend gerapporteerd wordt over doelen waarvan de uitvoering niet conform de begroting (ten aanzien van de aspecten tijd, geld, kwaliteit) verloopt.

De eerste bestuursrapportage heeft betrekking op de maanden januari tot en met juni 2019 en wordt in september 2019 aangeboden. Eventuele begrotingswijzigingen als gevolg van deze rapportage worden apart ter besluitvorming voorgelegd aan het algemeen bestuur.

De tweede bestuursrapportage heeft betrekking op het gehele voorafgaande jaar. Dit betreft een rapportage van de voortgang van doelen, maatregelen en mogelijk enkele specifieke onderwerpen. De

tweede bestuursrapportage kan aanleiding geven tot bijstellingen van doelen uit het Waterbeheerplan en/of begrotingswijzigingen. Deze vormen het kader voor de meerjarenraming in de voorjaarsnota 2020.

Jaarverslag 2019, vaststelling: juni 2020

Het jaarverslag is het document waarmee het dagelijks bestuur verantwoording aflegt aan het algemeen bestuur over het uitgevoerde beleid en de daarbij ingezette middelen van het voorgaande jaar. Het document wordt opgesteld door de ambtelijke organisatie en na goedkeuring van de directie, dagelijks bestuur en de externe accountant, aan het algemeen bestuur aangeboden. De rekenkamercommissie voorziet het algemeen bestuur van advies bij het aanbieden van het jaarverslag door het dagelijks bestuur.

Bestuurlijke audit 2019

In 2019 voeren we, in overeenstemming met de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid, onderzoek uit naar: het proces van werving van personeel. Gelet op de krapte op de arbeidsmarkt is het van belang dat wij een kwalitatief goed en efficiënt proces doorlopen om personeel aan te trekken. Ter ondersteuning is een specifieke werving- en selectie-medewerker aangesteld. De audit kan inzicht geven of de uitvoering van de vastgestelde procedure doelmatig en doeltreffend verloopt of bijstelling behoeft.

4. Begroting 2019

Kosten- en opbrengstsoorten

In deze paragraaf worden de belangrijkste financiële verschillen ten opzichte van de voorjaarsnota 2018 (jaarschijf 2019) beknopt toegelicht. In hoofdstuk 5 wordt indien relevant bij de programma's nader ingegaan op deze mutaties. De effecten van de cao-verhoging raakt alle programma's.

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	VJN 2018 – jaarschijf 2019	PB 2019	Vershil
Lasten				
2.1	Rente en afschrijvingen	19.919	19.730	-190
	- Rente	5.371	5.371	-0
	- Afschrijvingen	14.548	14.359	-190
2.2	Personeelslasten	29.041	29.754	713
	- Loonkosten	28.065	28.829	764
	- Pensioenen en wachtgeld	237	225	-13
	- Overige personele lasten	739	700	-39
2.3	Goederen en diensten van derden	45.809	46.825	1.015
2.4	Bijdragen aan derden	7.323	7.718	395
2.5	Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien	5	35	30
Totaal lasten		102.097	104.061	1.964
Baten				
3.1	Financiële baten	992	1.207	215
3.2	Personeelsbaten	-	45	45
3.3	Goederen en diensten aan derden	2.750	3.043	293
3.4	Bijdragen van derden	1.395	1.395	-
3.5	Waterschapsbelastingen	89.379	88.856	-523
3.6	Interne verrekeningen	5.097	5.108	11
Totaal baten		99.613	99.654	41
Saldo baten en lasten		-2.484	-4.407	-1.923
	Onttrekking bestemmingsreserves	127	128	1
	Storting bestemmingsreserves	-	-	-
Resultaat voor bestemming		-2.357	-4.279	-1.922
	Onttrekking tariefegalisatiereserves	2.357	4.279	1.922
	Storting tariefegalisatiereserves	-	-	-
Resultaat na bestemming		-	-	-

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Lasten

Rente en afschrijvingen

De totale afschrijvingskosten dalen met € 190.000 ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door gewijzigde uitgavepatronen van lopende projecten.

Personeelslasten

De personeelslasten nemen in 2019 toe met € 713.000. Voornaamste reden is dat het nieuwe cao-akkoord hoger is uitgevallen, dan waarmee rekening is gehouden in de meerjarenraming van de voorjaarsnota 2018. In onze meerjarenraming is rekening gehouden met een structurele verhoging van 3% vanaf 2018. Het uiteindelijke cao-akkoord zorgt voor een structurele stijging van 6,75%, mede doordat in het nieuwe cao-akkoord ook een verhoging vanaf 2019 is overeengekomen. Ten behoeve van het thema ruimtelijke adaptatie is 1 fte formatie opgenomen. Deze was in de voorjaarsnota 2018 abusievelijk niet financieel doorgevoerd. Het budget voor Opleiden, Trainen en Oefenen (OTO) is met € 40.000 verlaagd (structureel), mede door het meer intern organiseren van OTO-activiteiten.

Goederen en diensten van derden

Binnen de goederen en diensten van derden verwachten we verschillende kostenverhogingen- en verlagingen van zowel incidentele, als structurele aard. Budgetverschuivingen van onbenut budget van 2018 naar 2019 veroorzaakt een groot deel van de incidentele verhogingen. De belangrijkste mutaties lichten we hieronder beknopt toe. Deze en overige relevante mutaties lichten we toe in hoofdstuk 5.

Incidentele verhogingen door verschuiving budget 2018

- € 700.000 voor amoveren Oude Snelle Sluis;
- € 130.000 advies- en onderzoekbudget ten behoeve van de A13/A16. € 80.000 hiervan betreft een verschuiving van lasten van 2018 naar 2019;
- € 70.000 voor vastgoedbeleid (advieskosten);
- De HWBP-bijdrage 2019 stijgt met € 400.000.

Structurele verhogingen

- Structurele budgetverhoging I&A samenwerking van € 315.000;
- Structurele verhoging van het budget contributies met € 45.000 onder andere aan de Unie van Waterschappen).

Structurele verlagingen

- Verlaging kosten samenwerking Regionale Belasting Groep (RBG) met circa € 300.000;
- Verlaging slibverwerkingskosten met € 150.000.

Baten

Financiële baten

De bespaarde rente is met circa € 200.000 naar boven bijgesteld. Dit is de rente die wij toerekenen aan het eigen vermogen. Overigens leidt dit per saldo niet tot een voordeel voor het geraamde exploitatieresultaat aangezien wij hetzelfde bedrag opnemen aan rentelasten. Omdat de bespaarde rentemethodiek niet verplicht is en de BBV aanraadt om hiermee te stoppen, stellen we voor om met ingang van de volgende voorjaarsnota te stoppen met de bespaarde rente. Dit vergroot ook de vergelijkbaarheid met andere waterschappen.

Goederen en diensten aan derden

De baten stijgen met € 293.000 door de verwachte toetreding van het hoogheemraadschap van Delfland aan de financiële eenheid. Anderzijds stijgen de licentiekosten en personeelslasten (door cao). Per saldo ontstaat er wel een kostenvoordeel (€ 170.000) voor het hoogheemraadschap.

Waterschapbelastingen

De totale belastingopbrengst daalt met circa € 500.000. Voornamelijk door de verlaging van het tarief van de zuiveringsheffing.

Resultaat

De toelichting voor de onttrekking uit de tariefegalisatiereserves is te vinden in de paragraaf weerstandsvermogen.

Begroting 2019 naar programma's

In deze paragraaf wordt de begroting 2019 naar programma's samengevat in onderstaande tabel. Toelichting op deze cijfers volgt in hoofdstuk 5.

Bedragen x € 1.000

Pr.	Omschrijving	VJN 2018	PB 2019	Verschil	Watersysteem-beheer 2019	Zuiverings-beheer 2019	Wegenbeheer 2019
	Lasten						
P1	Waterveiligheid	13.530	14.182	652	14.182	-	-
P2	Oppervlakte- en grondwater	27.231	27.850	619	27.850	-	-
P3	Afvalwaterketen en emissies	35.035	34.873	-163	286	34.587	-
P4	Wegenbeheer	4.000	3.880	-120	89	-	3.791
P5	Omgeving en organisatie	12.067	12.478	411	8.005	3.972	501
	Totale lasten	91.863	93.263	1.400	50.412	38.559	4.292
	Baten						
	Systeemheffing	46.074	46.526	452	46.526	-	-
	Zuiveringsheffing	38.978	38.004	-975	-	38.004	-
	Wegenbeheer	4.326	4.326	-	-	-	4.326
	Totale baten	89.379	88.856	-523	46.526	38.004	4.326
	Saldo lasten en baten	-2.484	-4.407	-1.923	-3.886	-555	34
	Onttrekking bestemmingsreserves	127	128	1	123	5	-
	Storting bestemmingsreserves	-	-	-	-	-	-
	Resultaat voor bestemming	-2.357	-4.279	-1.922	-3.763	-550	34
	Onttrekking tariefegalisatiereserves	2.357	4.279	1.922	3.763	550	-
	Storting tariefegalisatiereserves	-	-	-	-	-	-34
	Resultaat na bestemming	-	-	-	-	-	-

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

5. Programma's

Dit hoofdstuk bevat de vijf programma's die in grote lijnen gebaseerd zijn op de thema's uit het Waterbeheerplan 2016-2021 (WBP):

- [Programma 1: Waterveiligheid](#)
- [Programma 2: Watersysteem](#)
- [Programma 3: Afvalwater](#)
- [Programma 4: Wegen](#)
- [Programma 5: Omgeving en Organisatie](#)

Elk programma is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel geeft de relatie aan tussen de maatregelen die genomen worden in 2019 en de ambities en doelen uit het huidige Waterbeheerplan. Er wordt gestart met de inhoud van het betreffende programma op hoofdlijnen (wat zijn de belangrijkste taken) en welk effect wordt hiermee beoogd (wat ervaart de omgeving ervan). In het Waterbeheerplan is dit per programma verder uitgewerkt in doelen voor de planperiode 2016-2021. In de programmabegroting wordt beschreven welke specifieke ontwikkelingen het komende jaar gaan spelen en wat de organisatie in grote lijnen gaat doen om de specifieke doelen, zoals benoemd in het Waterbeheerplan, te bereiken. In de programmabegroting worden deze maatregelen jaarlijks geconcretiseerd, waarbij in de toelichting het accent ligt op de bestuurlijk relevante maatregelen. De programmabegroting heeft daarmee een meer dynamisch karakter en kan per jaar andere accenten en onderwerpen laten zien.

In het tweede deel wordt ingegaan op de financiën van het betreffende programma. De geplande investeringen en de verwachte exploitatiekosten worden in beeld gebracht. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een financiële toelichting op de [ondersteunende producten](#).

Programma 1: Waterveiligheid

Algemeen: Veilig en bewoonbaar

Wij zorgen voor de waterveiligheid in ons gebied: dat betekent dat we de burgers en bedrijven beschermen tegen overstromingen vanuit de rivieren de Nieuwe Maas, Lek en Hollandsche IJssel en de boezemwateren. Het risico op overstromingen beperkt het hoogheemraadschap niet alleen door sterke dijken, maar ook door de gevolgen bij een eventuele overstroming (schade en slachtoffers) te beperken. Dit doen wij samen met de waterpartners en de omgeving. We laten het belang van het medegebruik van de waterkeringen nadrukkelijk meewegen.

Ontwikkelingen 2019

We werken samen met onze gebiedspartners aan de uitwerking van de voorkeursstrategie in het Deltaprogramma Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Met de gezamenlijke waterpartners binnen Rijnmond-Drechtsteden wordt gewerkt aan een lange termijn duurzame Waterveiligheid. In het kader van de ruimtelijke ordening adviseren we onder andere over het overstromingsrobuust inrichten van gebieden, het omgaan met buitendijkse gebieden en het opstellen van evacuatiestrategieën (meerlaagse veiligheid).

Met omgevingspartners blijven we continu in gesprek over mogelijke meekoppelkansen. We leveren bijdragen aan de ontwikkeling van de landelijke wetgeving en aan de invoering van het nieuwe normstelsel voor de primaire waterkeringen. Wij zijn actief betrokken bij de project

overstijgende verkenning (POV) macrostabiliteit, dat wordt getrokken door het hoogheemraadschap Rivierenland. De POV Voorlanden dat getrokken is door ons hoogheemraadschap heeft eind 2018 een integrale handreiking voorland opgeleverd. De waterschappen kunnen op basis van deze onderzoeken op een generieke wijze de veiligheid van de waterkering bepalen waardoor dijkversterkingen eventueel kunnen worden voorkomen of worden beperkt. In het eerste kwartaal 2019 zal deze kennis overgedragen worden aan de beheerders.

Project Krachtige Ijsseldijken Krimpenerwaard (KIJK) heeft in 2018 de verkenningsfase afgerond en zal starten met de planuitwerkingsfase. Voor de planuitwerkingsfase wordt een subsidieaanvraag ingediend bij het HWBP en krediet aangevraagd bij de Verenigde Vergadering. De aanbesteding voor een marktpartij voor zowel de planuitwerkingsfase als de realisatiefase is een belangrijk deel van de werkzaamheden in 2019.

In het kader van de zorgplicht primaire waterkeringen wordt de veiligheidsrapportage over de toestand van de primaire waterkeringen opgesteld. Daarnaast gaan wij verder met de implementatie van verbetermaatregelen, mede naar aanleiding van de door de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) in 2018 uitgevoerde audit. Zoals het structureel evalueren en leren van calamiteiten. Er wordt invulling gegeven aan de nieuwe wettelijke beoordelingsronde van de primaire waterkeringen en toetsing van de regionale waterkeringen. In 2019 beoordelen we de dijken langs de Lek.

Voor de aanpak van de regionale waterkeringen (rwk) is 2019 een overgangsjaar. Op basis van de genoemde resultaten van de altimetriemeting is een nieuw meerjarenprogramma reconstructies opgesteld. Tegelijkertijd vindt de uitvoering plaats van een aantal dijkvakken waar de voorbereiding in eerdere jaren is gestart op basis van soms intensieve participatietrajecten met bewoners. Deze werkwijze wordt voortgezet

In 2019 zal de beleidsregel primaire waterkeringen worden afgerond. Hieronder vallen het bouwbeleid en het beplantingsbeleid. Uitgangspunt is dat het hoogheemraadschap bepaalde bebouwing en beplanting in specifieke zones toestaat indien en zolang het waterveiligheidsbeleid en de specifieke situatie dit toelaat.

In 2019 werkt Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard voor het eerst met het nieuwe Uitvoeringsplan Toezicht en Handhaving, gebaseerd op de in 2018 vastgestelde nota Naleving. Daarbij is geïnventariseerd welke aandachtspunten er naast de reguliere inspanningen zijn op het gebied van toezicht en handhaving en zijn deze geprioriteerd. Op het gebied van Waterveiligheid zal extra aandacht gegeven worden aan het implementeren van de aanbevelingen uit de audit voor de Zorgplicht primaire keringen binnen de processen van vergunningverlening, toezicht en handhaving en aan het saneren van al langer bestaande, niet urgente overtredingssituaties.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

1.1 Ambitie: Vergroten van de waterveiligheid	
1.	Doel: We vergroten de waterveiligheid door de kans op een doorbraak en overloop van de waterkeringen te verkleinen
1.1	Dijkversterking Krachtige IJsseldijk Krimpenerwaard (KIJK): Starten met Planuitwerkingsfase en sluiten contract planuitwerkings- en realisatiefase.
1.2	Project overstijgende verkenning Voorlanden(POV): overdracht van de handreiking Voorland.
2.	
Doel: We vergroten de waterveiligheid door meer en betere afstemming in de ruimtelijke ordening;	
2.1	Het maken van afspraken met de gemeente voor de waterkeringen rondom het DWL terrein, polder de Esch en het Rivium terrein.
2.2	Uitwerking provinciale project voorlandkeringen in afstemming met de gemeente Rotterdam.
2.3	Deelname aan en advisering in de projecten in het kader van het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden o.a. kaders t.b.v. handelingsperspectief buitendijkse gebieden en meerlaagsveiligheid.
3.	
Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.	
3.1	In 2019 worden alle bestrijdingsplannen geactualiseerd.
3.2	Voor de bestrijding van incidenten en calamiteiten implementeren we een nieuw opleiden, trainen en oefenen (OTO) plan. Voor de dijkbewaking worden de activiteiten op OTO gebied separaat doorontwikkeld.
3.3	In 2019 wordt een nieuwe procesgerichte structuur voor de aanpak van incidenten en calamiteiten en de voorbereiding daarop geïmplementeerd.
1.2 Ambitie: Continue zorg voor de waterkeringen	
4.	
Doel: We hebben een actueel en compleet beeld van de toestand van de waterkeringen en de kunstwerken;	
4.1	Het actualiseren van de leggers zoals voor de secundaire waterkeringen en de overige waterkeringen.
4.2	Het implementeren van planmatig beheer en onderhoud.
4.3	Het vervaardigen van een digitaal terrein model van de waterkeringen door middel van laseraltimetrie.
5.	
Doel: We voldoen aan de landelijke eisen voor inspectie van de primaire waterkeringen (Zorgplicht);	
5.1	Opstellen veiligheidsrapportage in het kader van de zorgplicht.
5.2	Implementeren aanbevelingen audit Zorgplicht.
6.	
Doel: We hebben uiterlijk in 2023 inzicht verkregen in de mate waarin de dijken en kades aan de nieuwe landelijke en de provinciale normen voldoen;	
6.1	Bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI).
6.2	Wettelijke beoordeling primaire waterkeringen.
6.3	Wettelijke toetsing regionale waterkeringen (boezemkaden).
6.4	Initiëren grondonderzoek primaire- en regionale waterkeringen t.b.v. beoordeling de dijk langs de Lek.

7.	Doel: We beheren de waterkeringen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen.
7.1	Het onderhoud van de waterkeringen geschiedt conform de bestaande onderhoudsprogramma's. In 2019 zal onderhoud aan 13 km dijkvakken worden uitgevoerd.
7.2	Aandacht voor saneren van langer bestaande, niet urgente overtredingssituaties.

1.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen	
8.	Doel: We zorgen voor een soepel verloop van onderhoud aan de waterkeringen en beperken de hinder voor de omgeving
8.1	Vaststellen uitvoeringsplan Toezicht en Handhaving.
9.	Doel: We staan medegebruik van waterkeringen toe, waar mogelijk en gewenst;
9.1	Afronding van de beleidsregel primaire waterkeringen.
9.2	Actualiseren beleidsregels/algemene regels.
10.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
10.1	Vast te stellen leggers, beleidsregels en algemene regels worden via de website voor derden beschikbaar gesteld.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten programma 1

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Verschil VJN & PB	Meerjarig		
				2020	2021	2022
P1 Waterveiligheid	13.530	14.182	652	14.834	13.953	14.220

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019 stijgen de geraamde lasten van programma 1 met € 652.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een stijging van de HWBP-bijdrage met € 400.000. Dit is veroorzaakt door een nieuwe verdeling van de “solidariteitsbijdragen”. Van belang is dat de totale jaarlijkse bijdrage van de waterschappen aan het HWBP niet hoger is, maar dat de verdeling ‘eigen bijdragen – solidariteitsbijdragen’ een andere is.

De overige mutaties zijn:

- De doorberekende personeelslasten stijgen met € 300.000

- De rentekosten dalen met € 50.000

Effect meerjarig

De jaarlijkse exploitatielasten stijgen in 2020 incidenteel. Dit komt doordat de HWBP-bijdrage 2020 significant hoger is dat jaar in vergelijking met de overige jaren. De hoogte van deze bijdrage fluctueert.

Investerings

De tabel hieronder toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Waterveiligheid.

Programma 1

Bedragen x € 1.000

Investing	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
HWBP	24.200	-210		1.900	22.510
Uitvoering Gouderak (KIJK)	201.400	20.400			181.000
Subsidie Gouderak (KIJK)	-179.100	-20.610			-158.490
Uitvoering Zuidplas/Capelle	10.027			10.027	
Subsidie Zuidplas/Capelle	-8.127			-8.127	
Reconstructie regionale waterkeringen	7.095	1.810	1.755	1.765	1.765
Reconstructie primaire waterkeringen	2.800	700	700	700	700
Totaal Programma 1	34.095	2.300	2.455	4.365	24.975

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie primaire waterkeringen

De investeringen in constructies van de primaire waterkeringen (€ 700.000) die in 2019 plaatsvinden, lichten we toe in hoofdstuk 8 bij het onderwerp verzamelkredieten programma 1.

Reconstructie regionale waterkeringen

In 2019 zal onderhoud aan 13 km dijkvakken worden uitgevoerd.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 7.164.681.

Programma 2: Watersysteem

Algemeen: Voldoende, schoon en aantrekkelijk water

Wij streven naar voldoende, schoon en aantrekkelijk water. Daarom beheren wij het watersysteem dusdanig dat het land geschikt en aantrekkelijk blijft om te wonen, werken en recreëren. De inrichting en het functioneren van het watersysteem wordt zo goed mogelijk afgestemd op de verschillende watergebruikers in ons beheersgebied. We beheren en onderhouden de watergangen, waarbij er een gezonde balans is tussen waterkwantiteit en - kwaliteit alsook tussen grond- en oppervlaktewater. Dit doen we in overleg met de omgeving en met een verantwoord evenwicht tussen kosten en baten. We participeren actief bij veranderingen in de ruimtelijke ordening en anticiperen op toekomstige klimaatontwikkelingen.

Ontwikkelingen 2019

We gaan in 2019 door met het, in samenwerking met andere partijen, realiseren van onze doelen, zowel in de stad als op het platteland. Om uiteindelijk in 2021 de gestelde doelen gerealiseerd te hebben, worden ook dit jaar diverse fysieke maatregelen uitgevoerd die ons watersysteem verder op orde gaan brengen en optimaliseren. Met de meeste van deze maatregelen voorkomen we zoveel mogelijk de wateroverlast en/of verbeteren we de waterkwaliteit.

In lijn met de Visie Watervoorziening blijven we alert en anticiperen op droogte en waterschaarste. De noodzaak hiertoe is in 2018 tijdens de

extreme droogte herbevestigd. Hiernaast worden er watersysteemanalyses uitgevoerd naar verbetermogelijkheden van ons grond- en oppervlaktewatersysteem. Ook dit jaar wordt gewerkt aan nieuwe peilbesluiten voor verschillende gebieden. Het peilbeheer wordt, rekening houdende met eventuele droogte, verder geoptimaliseerd.

Het beheer en onderhoud van onze (hoofd)watergangen wordt zoveel mogelijk in samenwerking met onze partners uitgevoerd. We streven hierbij naar efficiënt, omgevingsgerichtheid en duurzaam beheer en onderhoud. Voor de (overige) watergangen wordt conform de "Implementatie Visie Onderhoud" gewerkt aan nieuw beleid binnen het programma Visie Onderhoud Watergangen. We zorgen ervoor dat in de plannen van derden onze belangen volwaardig worden meegenomen.

In 2019 werkt het hoogheemraadschap voor het eerst met het nieuwe Uitvoeringsplan Toezicht en Handhaving, gebaseerd op de in 2018 vastgestelde nota Naleving. Daarbij is geïnventariseerd welke aandachtspunten er naast de reguliere inspanningen zijn op het gebied van toezicht en handhaving; vervolgens zijn deze geprioriteerd. Binnen toezicht en handhaving wordt naast de reguliere inspanningen extra aandacht gegeven aan de veranderende werkwijze bij het schouwen binnen het hierboven genoemde programma Visie onderhoud watergangen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

2.1 Ambitie: Optimaal en transparant watersysteembeheer	
11.	Doel: We houden het gebied bewoonbaar en bruikbaar, voorzien in de waterbehoefte en bevorderen de waterkwaliteit door een afgewogen en energie-efficiënt peilregime;
11.1	Vaststellen van het peilbesluit Polder Prins Alexander.
11.2	Vaststellen van het peilbesluit Polder Capelle.
11.3	Bepalen waterbeschikbaarheid in twee deelgebieden (conform Visie Watervoorziening).
12.	Doel: We beheren de watergangen en kunstwerken efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen;
12.1	Uitvoeren dagelijks onderhoud watergangen:
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Actualiseren van de Ecolleurenkoers en deze publiceren via een publieksvriendelijke kaart op de website; 2. Opstellen gezamenlijk onderhoudsplan water en oevers met de gemeente Rotterdam en in uitvoering brengen via een gezamenlijke aanbesteding; 3. Implementeren van applicaties voor toezicht en inspectie van uitgevoerd dagelijks onderhoud in opdracht van het hoogheemraadschap.
12.2	Uitvoeren buitengewoon onderhoud watergangen: In 2019 zal in circa 90 km. watergang buitengewoon onderhoud worden uitgevoerd. Hierbij komt naar verwachting circa 130.000 m3 baggerspecie vrij.
12.3	We voeren onder andere de volgende activiteiten uit ten behoeve van de implementatie van de Visie onderhoud watergangen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Opstellen kader voor omgang met onderhoud- en maatwerkplannen; 2. Opstellen perspectief op de gebiedsgerichte toepassing van integrale controle als nieuwe toezichtsvorm.
12.4	Renoveren of vervangen kunstwerken zoals: <ol style="list-style-type: none"> 1. Starten met de renovatie van gemaal Groene Balkon; 2. Starten met de renovatie van gemaal Broekweg; 3. Afronden van het vervangen van de elektromotor van het gemaal Schilthuis; 4. Afronden van de renovatie van het gemaal Boezemland; 5. Afronden van de renovatie van de vacuüminstallatie in gemaal Abraham Kroes; 6. Voorbereiden van de vervanging van gemaal Oostpolder; 7. Voorbereiden en starten met het grootonderhoud aan de peilscheiding Vlietkade.
12.5	Vaststellen van de uitgangspunten voor de nieuwe legger.
12.6	Uitvoeren meetplan project Inzicht in Baggeraanwas.
12.7	We verkennen de kansen van duurzame energie ontwikkelingen in ons watersysteem.

13.	Doel We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
13.1	In 2019 worden alle bestrijdingsplannen geactualiseerd.
13.2	Voor de bestrijding van incidenten en calamiteiten implementeren we een nieuw opleiden, trainen en oefenen (OTO) plan.
13.3	In 2019 wordt een nieuwe procesgerichte structuur voor de aanpak van incidenten en calamiteiten en de voorbereiding daarop geïmplementeerd.

2.2 Ambitie: Via een gebiedsgerichte aanpak van wateropgaven naar oplossingen	
14.	Doel: We weten wat de knelpunten zijn voor zowel waterkwaliteit, waterkwantiteit en grondwater in het gebied;
14.1	Uitvoeren watersysteemanalyse van de Zuidplaspolder.
14.2	We voeren samen met gemeenten klimaatstresstests uit in het kader van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.
15.	Doel: We integreren water in ruimtelijke en beleidsplannen zodat het volwaardig wordt meegenomen en waar nodig sturend is;
15.1	We werken samen met Provincie Zuid-Holland en de gemeente Zuidplas aan de vermindering van de problematiek van het Restveengebied Zuidplaspolder.
15.2	We adviseren bij vraagstukken voor herinrichting in de Zuidplaspolder (o.a. Rode en Groene Waterparel).
15.3	We denken mee en adviseren bij het project Rivier als Getijddepark.
15.4	We werken met de gemeente Rotterdam mee aan de uitvoering van het Programma Rivieroevers (Binnenrotte).
15.5	We werken als partner mee aan het project Integrale Oplossing Leuvehaven.
15.6	We leveren inbreng in de aanleg van de Rijksweg A16.
15.7	We leveren inbreng in de voorbereiding van de verbreding van de Rijksweg A20 Gouda- Nieuwerkerk a/d IJssel.
15.8	We leveren inbreng in het proces van ontwikkeling van omgevingsvisies van het Rijk, de provincie en gemeenten.
16.	Doel: We voorkomen zo veel mogelijk wateroverlast en beperken schade;
16.1	In het kader van het programma Wateroverlastopgave Rotterdam voeren we onder andere de volgende maatregelen uit: <ol style="list-style-type: none"> 1. Voorbereiden en starten met de uitvoering van de (deel)projecten in kader van Klimaatbestendige Agniesebuurt (SPONGE); 2. Voorbereiden en starten met de realisatie van het project Essenburgpark; 3. Herinrichting van de Robert Fruinstraat (Waterbestendige straat); 4. Herinrichting Coolsingel; 5. Urban Waterbuffer Het Nieuwe Instituut (Museumpark); 6. Binnenstedelijke Rotte: deelprojecten Crooswijkse Bocht en Leuvekolk; 7. Herinrichting Koningsveldeplein; 8. Duurzaam Schouwburgplein (Seven Square Endeavour) – Groenblauw dak De Doelen.
16.2	In het kader van het uitvoeringsprogramma Zuidplaspolder (herijking) voeren we onder andere de volgende maatregelen uit: <ol style="list-style-type: none"> 1. Voorbereiden en uitvoeren lokale watersysteemoptimalisatie nabij de Moordrechtboog; 2. Voorbereiden en plaatsen automatische stuw in peilgebied GPG-836 (Noordelijke Dwarsweg); 3. Voorbereiden realisatie inlaat West-Ringdijk -> peilgebied GPG 891; 4. Het vervangen van de eerste stuwen en duikers in het hoofdwatersysteem.

16.3	Vorbereiden verbetering afvoer Polder Zestienhoven (gemaal Achterdijk).
17.	Doel: We verbeteren de waterkwaliteit van de KRW-waterlichamen;
17.1	We werken aan de uitvoering van het programma Kaderrichtlijn Water (KRW) 2016-2021, waaronder de volgende maatregelen: 1. Toekennen van subsidies voor de realisatie van natuurvriendelijke oevers door derden; 2. Vorbereiden van de realisatie van de oeverinrichting Rotte; 3. Vorbereiden van de realisatie van het Integraal plan Bleiswijkse Zoom.
17.2	We leveren onze bijdrage aan de maatregelen van het integraal plan Kralingse Plas.
17.3	Vorbereiding van het 3e KRW-plan 2022-2027.
18.	Doel: We houden de waterkwaliteit ten minste op het huidige niveau en verbeteren deze waar mogelijk;
18.1	We participeren in de landelijke en provinciale ontwikkeling voor het afleiden van doelen overige wateren.
18.2	We dragen met advies en financiële middelen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit in stedelijk gebied.
18.3	Vorbereiden en starten met de realisatie van de inlaten Kromme Geer en Zijde en Krimpen a/d IJssel en het vispasseerbaar maken van het gemaal Krimpenerwaard (POP3 maatregelen).
19.	Doel: We realiseren een duurzaam, robuust en kosteneffectief watersysteem in de Krimpenerwaard, gericht op de functies in het gebied, zoals agrarisch gebruik en in het bijzonder nieuwe natuur.
19.1	We werken mee aan de uitvoering van de Gebiedsovereenkomst Veenweiden Krimpenerwaard: 1. Vorbereiden van de realisatie van het nieuwe gemaal Achterbroek; 2. Starten met de voorbereiding en waar mogelijk de uitvoering van de overige (watersysteem) maatregelen..

2.3 Ambitie: De omgeving centraal stellen	
20.	Doel: We staan open voor meervoudig gebruik van het watersysteem door burgers en bedrijven, waar mogelijk;
20.1	We betrekken het medegebruik bij de afwegingen die we maken en werken de uitgangspunten waar nodig verder uit in beleid en regelgeving.
21.	Doel: We voeren het vaarwegbeheer uit voor enkele regionale vaarwegen;
21.1	We voeren de taken en maatregelen uit als overeengekomen met de provincie.
22.	Doel: We hebben actueel inzicht in de toestand van de aangewezen zwemwateren en leveren onze bijdrage aan veilig zwemwater;
22.1	We monitoren de zwemwaterkwaliteit gedurende het zwemseizoen (1 mei tot 1 oktober) en we delen de data met de provincie Zuid-Holland via het zwemwaterportaal. (www.zwemwater.nl).
22.2	In samenwerking met Staatsbosbeheer werken we in het kader van het programma Kwaliteitsimpuls Krimpenerhout van de Groenalliantie aan de verbetering van de waterkwaliteit van de zwemplas Krimpenerhout.
23.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
23.1	Opstellen van de beleidsuitwerking Inrichting Watersystemen.
23.2	Opstellen van exotenbeleid.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten programma 2

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Vershil VJN & PB	Meerjarig		
				2020	2021	2022
P2 Watersysteem	27.231	27.850	619	26.583	26.547	26.739

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019 stijgen de geraamde lasten van programma 2 met € 619.000. De niet-beïnvloedbare kosten dalen met € 80.000 en worden veroorzaakt door de volgende onderwerpen:

- De doorberekende personeelslasten stijgen met € 290.000 (cao en formatie ten behoeve van Ruimtelijke Adaptatie)
- De afschrijvingskosten dalen met € 47.000
- De rente daalt met € 161.000
- De indirecte kosten dalen met € 163.000

In de beïnvloedbare sfeer stijgen de lasten met € 700.000, veroorzaakt door de volgende onderwerpen:

Oude Snelle Sluis

Bij het amoveren van de Oude Snelle Sluis zijn afspraken gemaakt met een omwonende om mitigerende maatregelen te treffen aan de woning, ter voorkoming van schade. De eigenaar van deze naastgelegen woning heeft tot december 2018 de tijd gekregen om zijn huis te verstevigen. Aansluitend zal worden gestart met het amoveren

van de oude Snelle Sluis. Door de ontstane situatie is het wenselijk om het restant budget 2018 van ca. € 700.000 door te schuiven naar 2019.

Veenweide Innovatie Centrum

Aan het Veenweide Innovatie Centrum (VIC) wordt jaarlijks een bijdrage toegekend. De activiteiten van het VIC dragen bij aan de kennisontwikkeling en innovatie op het vlak van duurzaam water- en bodembeheer.

Effect meerjarig

Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie

In de Voorjaarsnota 2018 is in de meerjarenbegroting een incidenteel budget opgevoerd voor de implementatie van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. De beoogde bestemming voor dit budget is het ontwikkelen van inhoudelijke instrumenten voor o.a. stresstesten, handreikingen en het opzetten van een extern netwerk. Als gevolg van de extreme droogte en extra inzet van de mensen op andere prioritaire activiteiten zijn de plannen nog onvoldoende uitgewerkt. Voorgesteld wordt om het budget 2018 ad. € 100.000 door te schuiven naar 2020.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma 2 Watersystemen:

Programma 2

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Wateroverlastopgave	10.541	500	4.041	3.000	3.000
Verbeteringen stedelijk water	1.000	100	300	300	300
Peilbesluiten en leggers	1.600	300	400	450	450
Uitvoer kaderrichtlijn water 2016-2021	805	805			
Waterkwaliteit POP3	450	450			
Nieuwbouw-renovatie gemaal Oostpolder	2.000	2.000			
Leuvenhaven-Leuvekolk	250		250		
Meetnet	300	300			
Renovatie kunstwerken WS	3.900	1.200	900	900	900
Peilscheiding Vliet	400	400			
Materieel WS	320		320		
Uitv. studies en efficiëntiepl P02	1.000	250	250	250	250
Totaal Programma 2	22.566	6.305	6.461	4.900	4.900

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Afname in 2022 heeft te maken met het einde van de plan periode WBP 2016-2021

Toelichting investeringen

Wateroverlastopgave

Dit investeringsplan bestaat uit twee delen. Het eerste deel van het investeringsplan is bestemd voor de uitvoering van eigen projecten die gericht zijn op de oplossing van de wateroverlastopgave volgens het Nationaal Bestuursakkoord Water. Het tweede deel van het investeringsplan is bestemd voor bijdragen aan plannen en projecten van de gemeente Rotterdam die bijdragen aan dit doel. Vooralsnog is het investeringsplan dat bedoeld is voor de bijdragen voldoende.

Verbeteringen stedelijk water

Deze investeringen zijn gepland ten behoeve van de realisatie van maatregelen die bijdragen aan verbetering van het watersysteem in stedelijk gebied. Veelal liften wij hiervoor mee op gemeentelijke plannen en projecten. Veel voorkomende maatregelen zijn het vervangen van duikers die een knelpunt vormen voor de waterhouding of de waterkwaliteit en de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het investeringsplan is niet bedoeld voor maatregelen die behoren tot het programma KRW.

Peilbesluiten en leggers

Deze investeringen worden aangewend en zijn gepland voor de realisatie van maatregelen die voortkomen uit de peilbesluiten en maatregelen die voortkomen uit leggerwijzigingen. De eisen aan de watergangen met de onderhoudsverplichtingen worden vastgelegd in de legger.

Uitvoer Kaderrichtlijn water 2016-2021

Het in het investeringsprogramma opgenomen bedrag is bedoeld voor de uitvoering van de maatregelen bij de Bleiswijkse Zoom.

Verbetering Waterkwaliteit en robuustheid watersysteem Krimpenerwaard (POP3)

Het doel van het project 'POP3 Inlaten Krimpenerwaard' is het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit en de robuustheid van het watersysteem in de Krimpenerwaard. De bijdrage van het hoogheemraadschap wordt geraamd op circa netto € 0,6 miljoen waarvan een voorbereidingskrediet al gevoteerd is en er een subsidiebijdrage van € 3,8 miljoen is toegekend. In 2019 wordt een separaat uitvoeringsbesluit aan de VV voorgelegd.

Nieuwbouw/renovatie van gemaal Oostpolder

Het gemaal Oostpolder (gebouwd in de jaren 30 van de vorige eeuw) is onvoldoende bedrijfszeker en voldoet niet aan de huidige standaarden. Om de betrouwbaarheid en beschikbaarheid te borgen is gebleken dat vervanging door een nieuw gemaal goedkoper is en minder risico heeft. Voor het realiseren van een nieuw gemaal is een investering van circa € 2 miljoen noodzakelijk.

Leuvehaven-Leuvekolk

Om de effecten van de verdieping van de Nieuwe Waterweg op de zoetwaterinlaat te compenseren heeft het Havenbedrijf Rotterdam (HbR) met het hoogheemraadschap en andere waterschappen overeenkomsten gesloten over de mitigatie of compensatie van deze effecten. De overeenkomst met ons dateert van november 2016 en voorziet in een financiële bijdrage van het Havenbedrijf aan de realisatie van de zogenaamde 'integrale oplossing Leuvehaven', onder andere bestaande uit het opnieuw in gebruik stellen van een bestaande inlaatleiding en de aanleg van een vistrap.

De eerste uitvoeringswerkzaamheden worden begin 2019 gestart. De realisatie van de vispassage en verdere inrichting van Leuvekolk zijn voorzien in 2020.

Meetnet watervoorziening

Deze investering is bestemd voor het uitbreiden van het meetnet. Deze maatregel komt voort uit de Visie Watervoorziening en is gericht op het verkrijgen van informatie die nodig is om effectiever en efficiënter te kunnen voorzien in de waterbehoefte (hoeveelheid en kwaliteit).

Renovatie kunstwerken WS (inclusief BIWA)

Deze kredieten zijn voor de renovatie van de gemalen en/of de kunstwerken die op grond van een onderhoudsplan worden uitgevoerd. Een nadere toelichting is beschreven in hoofdstuk 8 Verzamelkredieten.

Hiernaast is het, in het kader van de Baseline Informatieveiligheid Waterschappen (BIWA), noodzakelijk dat ons netwerk van de procesautomatisering veiliger en robuuster wordt gemaakt door enerzijds de vervanging van hardware-onderdelen bij alle aangesloten

kunstwerken en anderzijds het redundant uitvoeren van de dataserver zodat leveringszekerheid van stuurdata naar centrale informatiesystemen op het juiste niveau komt.

Uitvoering studies en efficiëntieplannen (Duurzame energie productie)P02

Zie voor de inhoudelijke toelichting [programma 3](#). Het aandeel voor programma 2 bedraagt € 1.250.000 in dit investeringsplan.

Peilscheiding Vliet

Voor het uitvoeren van het onderhoud aan de peilscheiding Vlietkade is circa € 400.000 benodigd.

Materieel HHSK

Het betreft de investeringen voor materieel dat wordt ingezet bij het uitvoeren van de beheerstaken van het waterschap. Het materieel omvat onder meer machines, aanhangwagens, tractoren, boten en pompen.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 7.928.900.

Programma 3: Afvalwater

Algemeen Zuiver water

Wij zorgen voor schoon oppervlaktewater door het afvalwater van huishoudens en bedrijven te transporteren en te zuiveren, zodat het veilig kan worden geloosd in de rivier of op de sloot. We dringen verontreinigde waterstromen naar oppervlaktewater terug en stimuleren het verminderen van ongewenste lozingen op de riolering. Dit doen we in nauwe samenwerking met onze waterpartners.

Ontwikkelingen 2019

De activiteiten binnen het programma zijn gericht op het efficiënter, doelmatiger en duurzamer beheren van de afvalwaterketen. Hiervoor worden alle beschikbare instrumenten zoals nieuwbouw en renovatie, assetmanagement, samenwerking met de waterpartners en informatietechnologie, ingezet. Voor beperking van emissies naar oppervlaktewater wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met agrarische bedrijven en hun sectororganisaties.

In 2019 werken wij aan het verder optimaliseren van het transport en zuiveren van het afvalwater en de slibverwerking. In 2019 zal onderzocht worden hoe we meer kunnen doen met data en de hiervoor beschikbare nieuwe automatiseringsoplossingen en analyse- en optimalisatietools. De nieuwe online meetapparatuur die in 2019 en 2020 geïnstalleerd wordt op de zuiveringen biedt betere sturingsmogelijkheden. Daarnaast zal er in 2019 gezocht worden naar oplossingen voor de knelpunten met betrekking tot drijfslagen in rioolgemalen en het ontvangstwerk op de zuivering en discrepantie in aanvoer in de zuiveringskring Kortenoord.

Bij het onderhoud aan de installaties zetten we stappen met het verder ontwikkelen van het onderhoudsbeheersysteem en assetmanagement. In 2019 bereiden we maatregelen voor gericht op het waarborgen van de gasveiligheid en het groot onderhoud aan de vergistingstorens op Kralingseveer.

We onderzoeken voor het hoogheemraadschap en de afvalwaterzuivering in het bijzonder het nut en de noodzaak van toepassing van aanvullende zuiveringstechnieken voor het verwijderen van medicijnresten en andere microverontreinigen. Hierbij wordt gekeken naar de kansen die het effluent mogelijk biedt als zoetwaterbron.

De Samenwerking in de afvalwaterketen met onze samenwerkingspartners wordt in 2019 voortgezet. Naast doelmatigheid zal meer en meer worden ingespeeld op klimaatadaptatie en circulaire economie. Dit om de effectiviteit van het afvoeren en het zuiveren van afvalwater te kunnen blijven waarborgen voor nu en in de toekomst. In de Rotterdamse samenwerkingsregio staat de Regionale Studie fase 3 en uitwerking van de lange termijn visie en strategie waterketen in een transitieplan centraal. In andere gemeenten krijgt het opstellen van afvalwaterakkoorden meer vorm, en zijn we volop in het proces met onderzoeken hoe we hierbij met klimaatadaptatie en circulaire economie om willen gaan. Deze nieuwe thema's vragen meer inzet en samenwerking zowel intern, maar ook met andere partijen en op het raakvlak met andere sectoren.

Voor het emissiebeheer blijven duurzaam agrarisch waterbeheer (DAW) en project ‘Samen op weg naar een emissieloze kas’ belangrijke speerpunten. De voorgaande jaren is de basis gelegd. In 2019 zullen nog meer glastuinbouwbedrijven bezocht worden om de waterkringloop te sluiten. De kennis die voortkomt uit de Kringloopwijzer zal nog beter worden benut door de melkveehouderijen.

Vanuit programma 3 wordt een bijdrage geleverd aan de realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen van het hoogheemraadschap.

In 2019 werkt het hoogheemraadschap voor het eerst met het nieuwe Uitvoeringsplan Toezicht en Handhaving, gebaseerd op de in 2018 vastgestelde nota Naleving. Daarbij is geïnventariseerd welke aandachtspunten er naast de reguliere inspanningen zijn op het gebied van toezicht en handhaving; vervolgens zijn deze geprioriteerd. Binnen toezicht en handhaving wordt naast de reguliere inspanningen extra aandacht gegeven aan gebiedsgerichte controles binnen de glastuinbouw (project Emissieloze kas) en een discrepantieonderzoek. Hierbij wordt onderzoek gedaan naar de oorzaken van eventuele verschillen tussen de influentbelasting van AWZI's en de inkomsten vanuit de zuiveringsheffing, met als doel te bepalen of het principe “de vervuiler betaalt” in redelijkheid wordt toegepast.

Energieneutraal

Het lopende project Themista, nu in de fase van de uitvoering van de aanbesteding, en de nieuwe projecten voor de aanpassing van de luchtbehandeling op Kralingseveer en de plaatsing van bellenbeluchting op Kortenoord en Groenedijk zullen een grote bijdrage leveren aan de doelstelling voor energieneutraliteit in 2025.

Daarnaast starten wij met de voorbereiding van een voorstel voor het plaatsen van zonnepanelen op enkele afvalwaterzuiveringsinstallaties.

Klimaatneutraal

De overstap naar Nederlandse windenergie bij onze elektriciteitsinkoop zorgt ervoor dat de aan het hoogheemraadschap toegerekende CO₂-emissie in 2019 zal afnemen met circa 70% t.o.v. 2018. In 2019 doen wij onderzoek naar het gebruik van groen polymeer in de slibverwerking.

Circulair

In 2019 zal in het project Blue Roofs duidelijk worden of het gebruik van roostergoed in groene daken haalbaar is. In 2019 doen we onderzoek naar mogelijkheden om naast bovengenoemde grondstoffen andere stoffen terug te winnen op awzi Kralingseveer.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

3.1 Ambitie: Doelmatige, doeltreffende en robuuste systemen voor afvalwaterverwerking	
24.	Doel: we waarborgen de kwaliteit van het effluent van de awzi's en voldoen altijd aan de wettelijke eisen
24.1	Controle audit kwaliteitsmanagementsysteem certificering AWK.
24.2	Start vervanging on-line meetapparatuur.
24.3	Onderzoeken problematiek belasting zuiveringseenheid Kortenoord (o.a. naar discrepantie tussen gemeten en geheven v.e's).
25.	Doel: we beheren de zuiveringskringen efficiënt en effectief op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen
25.1	Voorbereiden mogelijke maatregelen aanpassingen ontvangstwerk awzi Kralingseveer.
25.2	Afronden aanpassing polymeer doseerinstallatie awzi Kralingseveer.
25.3	Voorbereiden diverse renovaties awzi KV en opstellen planning en projectbegroting.
25.4	Bijdrage aan Capelle aan den IJssel renovatie riooleindemaal Rivium.
25.5	Bijdrage aan gemeente Rotterdam renovatie riooleindemalen.
25.6	Bijdrage aan afkoppelen verhard oppervlak gemeente Lansingerland.
25.7	Uitvoering onderzoek en maatregelen voor waarborgen gasveiligheid op Kralingsveer.
25.8	Doorontwikkelen assetmanagement binnen het HHSK brede programma assetmanagement.
25.9	Uitvoeren van een discrepantieonderzoek naar verschillen tussen influentbelasting van AWZI's en inkomsten vanuit de zuiveringsheffing.
26.	Doel: we benutten informatietechnologie en procesautomatisering optimaal voor een stabiel zuiveringsproces en betere prestaties
26.1	Uitvoeren van BIWA maatregelen m.b.t. fysieke beveiliging en procesautomatisering.
26.2	Doorontwikkelen informatiesystemen Z-info en Ultimo.
26.3	Onderzoek naar en implementatie van nieuwe automatiseringsoplossingen en analyse- en optimalisatietools.
27.	Doel: we voldoen met de transport- en zuiveringssystemen voor 100% aan de afspraken in de afvalwaterakkoorden
27.1	Opstellen afvalwaterakkoorden gemeente Capelle a/d IJssel, zuiveringskring Kralingseveer en Groenedijk.
27.2	Opstellen afvalwaterakkoorden gemeente Krimpenerwaard, zuiveringskringen Bergambacht, Ammerstol, Berkenwoude, Haastrecht en Stolwijk.

28.	Doel: we treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving
28.1	In 2019 worden alle bestrijdingsplannen geactualiseerd.
28.2	Voor de bestrijding van incidenten en calamiteiten implementeren we een nieuw opleiden, trainen en oefenen (OTO) plan.
28.3	In 2019 wordt een nieuwe procesgerichte structuur voor de aanpak van incidenten en calamiteiten en de voorbereiding daarop geïmplementeerd.
29.	Doel: we zijn open en transparant en stellen ons beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden
29.1	Aanleveren alle benodigde gegevens over het transport en zuiveringsproces aan: - onze samenwerkingspartners in de keten; - het bevoegd gezag; - ten behoeve van diverse landelijke monitoren.
29.2	Meer doen met data. Toepassen webservice Z-Info in diverse digitale communicatietoepassingen.
29.3	Oplevering jaarlijkse monitoring Energie (MJA-3 en Klimaatmonitor).
29.4	Aanleveren gegevens ten behoeve van de landelijke bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer 2018.

3.2 Ambitie: Samenwerking en innovatie voor een duurzame en klimaatbestendige afvalwaterketen	
30.	Doel: we bundelen de krachten met waterschappen, gemeenten en drinkwaterbedrijven om zodoende een samenhangend en doelmatig werkend (afval)waterketensysteem te realiseren en daarnaast samen de efficiency-doelstellingen uit het Bestuursakkoord Water
30.1	Uitvoeren Verkenning OAS (Optimaliseren Afvalwater Systeem) awzi's Bergambacht, Ammerstol, Berkenwoude, Stolwijk en Haastrecht.
30.2	Afronden Regionale Studie Fase 3 RoSA (Rotterdamse Samenwerking Afvalwaterketen).
31.	Doel: we voldoen aan het Klimaatakkoord 2010-2020 door de energie efficiëntie van de zuiveringskringen jaarlijks met 2% te vergroten en in 2020 minimaal 40% van de energiebehoefte uit eigen duurzame opwekking te halen
31.1	Realisatie van de installatie Themista op de awzi Kralingseveer. Oplevering in 2020.
31.2	Start renovatie en aanpassing luchtbehandeling awzi Kralingseveer.
31.3	Start realisatie bellenbeluchting Groenedijk.
31.4	Start realisatie bellenbeluchting Kortenoord.
31.5	Voorbereiden productie duurzame energie op diverse locaties.
31.6	Uitwerking deelname Regionale Energie Strategie (RES) Midden-Holland / Capelle ad IJssel / Rotterdam-Den Haag.

32.	Doel: we winnen nuttige grondstoffen terug uit het afvalwater, zoals fosfaat
32.1	Mogelijkheden zoetwaterfabriek Kortenoord. Start systeemkeuze onderzoek naar technologieën/technieken en kosten. Afronding in 2020.
32.2	Start onderzoek naar grondstoffenterugwinning op awzi Kralingseveer.
32.3	Voortzetting onderzoek NEREUS terugwinnen energie, grondstoffen en water. Evides trekt. HHSK is observer. Is meerjarig onderzoek, loopt tot 2021.

3.3 Schoner water door vermindering van emissies

33.	Doel: we minimaliseren, in samenwerking met andere waterschappen, gemeenten en sectororganisaties, de emissies van stoffen aan de bron, zodat deze geen beperkende factor meer vormen voor het bereiken van chemische en ecologische waterkwaliteitsdoelstellingen
33.1	Voorzetting uitvoering project Emissieloze kas, waarbij wordt nagegaan in hoeverre het project een extra impuls nodig heeft om het doel 'glastuinbouw emissieloos in 2027' te halen.
33.2	Uitvoering Duurzaam Agrarisch Waterbeheer (DAW) Krimpenerwaard met melkveehouders in de Krimpenerwaard.
33.3	Overleg over het aanwijzen van een visloodvrije plas in samenwerking met een hengelsportvereniging.
33.4	Uitvoeren gebiedsgerichte controles door Toezicht en handhaving ter ondersteuning van het project Emissieloze kas.
34.	Doel: we onderzoeken samen met andere partijen de mogelijkheden om de belasting van het oppervlaktewater door stoffen die risico's kunnen vormen voor het watersysteem en gebruikers, zoals gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en microplastics te verminderen
34.1	Onderzoek organische micro's en geneesmiddelen awzi Kortenoord in influent en effluent.
34.2	Onderzoek naar een effectieve inzet van de Nitraat-app in de glastuinbouw.
34.3	Onderzoek in samenwerking met LTO Noord afd. Krimpenerwaard naar het vervolg DAW Krimpenerwaard.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten programma 3

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Verschil VJN & PB	Meerjarig		
				2020	2021	2022
P3 Afvalwater	35.035	34.873	-163	34.554	34.792	34.908

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019, dalen de geraamde lasten van programma 3 met € 163.000. Deze daling wordt voornamelijk veroorzaakt door een structurele verlaging van het budget voor slibverwerking met € 150.000 als gevolg van een tariefsverlaging van HVC. Daarnaast zullen als gevolg van toenemende beheerkosten enkele budgetten stijgen (€ 72.000). Per saldo dalen de beïnvloedbare kosten van programma 3 met € 78.000. De overige

daling wordt veroorzaakt door een daling van de niet beïnvloedbare kosten.

Effect meerjarig

Naast de structurele verlaging van de slibverwerkingskosten dalen vanaf 2020 de lasten van programma 3 als gevolg van lagere afschrijvingslasten). De lagere afschrijvingslasten zijn een gevolg van het later dan gepland afronden van projecten en het doorschuiven van enkele investeringsplannen naar de toekomst.

Programma 3

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Bijdragen aan gemeenten	1.610	650	580	380	
Bijdrageregelingen	260	60	100	100	
Uitv. studies en efficiëntiepl P03	3.375	875	875	875	750
Renovatie transportstelsels	100			100	
Renovatie awzi's	11.860	3.075	4.185	1.900	2.700
Totaal Programma 3	17.205	4.660	5.740	3.355	3.450

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Investerings

De tabel hierboven toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma afvalwaterketen.

Toelichting investeringen

Renovatie awzi's

Voor de awzi Kralingseveer worden aanpassingen van de luchtbehandeling voorbereid en uitgevoerd, groot onderhoud aan de slibvergisting en aanpassing van de inkomende waterlijn voorbereid. Voor de awzi Kortenoord en de awzi Groenendijk wordt de vervanging van de beluchting door een energiezuiniger systeem (bellenbeluchting) voorbereid en gestart met de uitvoering.

Renovatie transportstelsels

Op de korte termijn zijn geen renovaties in het transportstelsel en van de rioolgemalen voorzien.

Uitvoering studies en efficiëntieplannen

Deze investeringen zijn in de meerjarenbegroting opgenomen voor het uitvoeren van de aanpassingen voortvloeiend uit de energie-efficiëntie plannen. Hiervoor is de meerjarenafspraken energie-efficiency verbreed van zuiveringsbeheer naar het totale waterschap en wordt ook het energie-efficiënt plan (EEP) opgesteld. In dit plan zijn diverse maatregelen opgenomen waarmee de benodigde reductie van het energieverbruik minimaal 2% per jaar behaald kan worden. In de nota duurzaamheid is de doelstelling opgenomen dat het hoogheemraadschap in 2025 energieneutraal zal zijn. Deze doelstelling kan alleen gehaald worden als er in 2025 aanvullende maatregelen worden genomen om 100% energie neutraal te zijn. Hiervoor zijn de mogelijkheden voor duurzame energie productie onderzocht door HVC. Hieruit blijkt dat het plaatsen van zonnepanelen op eigen terrein aan kan bijdragen. De kosten van deze

investerings worden voor 75% gefinancierd vanuit programma 3 en voor 25% vanuit programma 2.

Vanaf 2019 wordt er een start gemaakt met het plaatsen van zonnepanelen op eigen terrein.

Bijdragen aan gemeenten

Bijdragen voor de renovatie van rioolgemalen in het beheer van de gemeenten. Het betreft hier gemalen en persleidingen in de gemeenten Zoetermeer, Capelle aan den IJssel en Rotterdam.

Bijdrageregelingen

Bijdragen aan gemeenten om verbeteringen in de afvalwaterketen te realiseren.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoterde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 3.686.000

Programma 4: Wegen

Algemeen: Veilig wegennetwerk

Schieland en de Krimpenerwaard draagt bij aan een betrouwbaar verkeersnetwerk in het landelijk gebied van de Krimpenerwaard. Het accent ligt op de thema's verkeersveiligheid en doelmatig onderhoud van de rijbaan. Ons streven de wegentaak over te dragen aan de gemeenten, blijft onverminderd. Door intensief samen te werken met partners beogen we lagere maatschappelijke kosten. De organisatie is zich bewust van de belangen van de omgeving.

Ontwikkelingen 2019

Schieland en de Krimpenerwaard beheert de lokale wegen in de Krimpenerwaard. De intensiteit van het wegverkeer in de Krimpenerwaard neemt toe: zwaarder vracht- en landbouwverkeer, maar ook meer recreanten op de fiets. In het wegenbeheer staan veiligheid en kwaliteit centraal en wordt rekening gehouden met het gehele wegennetwerk in de regio Midden-Holland en het steeds zwaarder wordende vrachtverkeer. Een onderdeel hiervan vormt de advisering ten behoeve van dijkversterking KIIJK om de belangen van het verkeer te borgen tijdens en na de uitvoering van het project.

Samenwerking met de omgeving en partners wordt steeds belangrijker om het wegbeheer doelmatig uit te voeren, de kosten te beheersen en de verkeersveiligheid voor alle weggebruikers te waarborgen. Bij het uitvoeren van wegreconstructies en het vervangen van wegbruggen worden duurzame oplossingen onderzocht en waar mogelijk binnen de

projecten toegepast. Bewoners en andere belanghebbenden worden tijdig en actief betrokken bij het uit te voeren onderhoud en de projecten.

De omgeving en het gebruik van het wegennetwerk is de afgelopen jaren veranderd. De intensiteit is toegenomen en veiligheid is een steeds belangrijker maatschappelijk onderwerp. In 2018 is een Verkeersveiligheidsmonitor opgesteld voor onze wegen. De uitkomsten hiervan worden in 2019 gebruikt om maatregelen te initiëren met als doel het voorkomen van ongevallen.

Het in 2018 geïmplementeerde onderhoudsmanagementsysteem wordt verder gevuld met de belangrijkste areaal- en objectgegevens. De inspecties van de wegen en bruggen worden planmatig uitgevoerd. Aan de hand van de hieruit voortvloeiende informatie wordt een meerjarenonderhoudsprogramma opgesteld. Het systeem zal in 2019 gebruikt worden voor het opstellen van managementrapportages om de actuele staat van het areaal in beeld te brengen en het onderhoud bij te sturen.

Nu aangevuld met het verkregen inzicht over de financiële en fiscale gevolgen voor inwoners en bedrijven van een overdracht van de wegen van het hoogheemraadschap naar de gemeenten wordt initiatief genomen voor het maken van procesafspraken om tot overdracht van de wegentaak te komen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

4.1 Ambitie: Doelmatig uitvoeren van wegbeheer gericht op de bereikbaarheid van wegen	
35.	Doel: We waarborgen continu de bereikbaarheid van de weg, zodat weggebruikers zich veilig kunnen verplaatsen;
35.1	Uitvoeren van inspecties conform het inspectieplan.
35.2	Actualiseren van de onderhoudsprogramma's wegen en kunstwerken.
35.3	Uitvoeren van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en reconstructies aan de wegen, bermen en bebakening.
36.	Doel: We besparen kosten en verhogen de kwaliteit van dienstverlening door integrale taken samen uit te voeren met medeoverheden;
36.1	Intensivering van de samenwerking met gebiedspartners.
36.2	Participatie in landelijke en regionale werkgroepen.
36.3	Continueren en uitbreiden gezamenlijke gladheidsbestrijding in de Krimpenerwaard.
37.	Doel: We hebben binnen de planperiode duidelijkheid over de taakoverdracht;
37.1	Op ambtelijk en bestuurlijk niveau vindt er nader onderzoek en afstemming plaats met gemeenten.
38.	Doel: We beheren de wegen en kunstwerken efficiënt en effectief, op basis van een bewuste afweging tussen risico's, kosten en prestaties, gericht op duurzame oplossingen.
38.1	Implementatie van essentiële onderdelen van assetmanagement; voor wegen en wegbruggen.

4.2 Ambitie: Bijdragen aan een betrouwbaar en veilig wegennetwerk	
39.	Doel: We voorkomen ongevallen door onveilige situaties aan te pakken;
39.1	Bij reconstructieprojecten worden wegen ingericht volgens het vastgestelde categoriseringsplan en Duurzaam Veilig.
39.2	We verlenen vergunningen o.b.v. wegenverordening.
40.	Doel: We dragen bij aan een wegennetwerk van voldoende kwaliteit;
40.1	De wegen worden op een doelmatige wijze onderhouden waarbij de verkeersveiligheid leidend is.

41.	Doel: We treden bij incidenten en extreme situaties daadkrachtig en doelgericht op en beperken zo veel mogelijk de impact op de omgeving.
41.1	Uitvoeren van gladheidsbestrijding, doorstroming als gevolg van stremmingen, begeleiden crisisbeheersingsproces tijdens calamiteiten.
41.2	In 2019 worden alle bestrijdingsplannen geactualiseerd.
41.3	In 2019 wordt een nieuwe procesgerichte structuur voor de aanpak van incidenten en calamiteiten en de voorbereiding daarop geïmplementeerd.

4.3 Ambitie: Wegbeheer afstemmen op de omgeving en de gebruiksfuncties	
42.	Doel: We betrekken de omgeving bij de realisatie van onze projecten en maatregelen;
42.1	Verzorgen van doelgerichte communicatie naar burgers en bedrijven bij uitvoeringsprojecten.
42.2	Uitvoeren burgerparticipatie bij locaties waar verkeersveiligheid moet worden verbeterd.
42.3	Opstellen en bekendmaken tijdelijke verkeersbesluiten.
43.	Doel: We zijn open en transparant en stellen beleid, regels en gegevens op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar voor derden.
43.1	Inventarisatie van beheergegevens en beschikbaar stellen hiervan via internet.

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten programma 4

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Verschil VJN & PB	Meerjarig		
				2020	2021	2022
P4 Wegen	4.000	3.880	-120	3.990	4.086	4.074

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019 dalen de geraamde lasten van programma 4 met circa € 120.000. Dit wordt veroorzaakt door de volgende onderwerpen:

- De afschrijvingskosten dalen met € 41.000
- De rentekosten dalen met € 18.000
- De indirecte kosten (ondersteunende producten) dalen met € 56.000

Effect meerjarig

De meerjarenraming laat een stabiel beeld zien. De kosten nemen licht toe ten opzichte van 2019 doordat de kapitaallasten stijgen.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Wegen:

Programma 4

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Duurzaam veilig	1.000		1.000		
Reconstr. Polderwegen	7.450	1.900	1.800	1.800	1.950
Vervanging wegbruggen	3.050	725	800	850	675
Materieel WW	575	175	140	140	120
Black & Grey Spots	200	100		100	
Totaal Programma 4	12.275	2.900	3.740	2.890	2.745

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting investeringen

Reconstructie polderwegen

Voor 2019 staat de volgende reconstructies gepland: Tiendweg Oost (Ouderkerk) en de Koolwijkseweg. Dit zijn reguliere reconstructies in verband met einde levensduur van de constructie.

In 2019 wordt gestart met de voorbereidingen van een drietal wegreconstructie namelijk Korte Gouderakse Tiendweg (in combinatie met het watergebiedsplan/peilscheiding), Beijersche Weegje en de Tiendweg West (Ouderkerk). De uitvoering van deze wegreconstructies staan gepland in 2020.

Vervanging wegbruggen

Zie de toelichting verzamelkredieten programma 4 in hoofdstuk 8.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 3.150.000.

Programma 5: Omgeving & Organisatie

Algemeen: Omgevingsbewustzijn

Op basis van vier pijlers wordt aan de slag gegaan met de doelstelling uit het waterbeheerplan om de omgeving een centrale rol te geven in ons werk, te weten: 1) verdergaande transparantie en digitaal gemak voor de burger; 2) burgers sneller en intensiever betrekken bij ons werk 3) initiatieven van burgers mede realiseren door burgers goed te faciliteren. 4) intensievere communicatie in de vorm van een continue dialoog met de buitenwereld.

Ontwikkelingen 2019

In 2019 gaan wij verder op de ingeslagen weg om bewoners en bedrijven meer bij het werk van het waterschap te betrekken. Bekendheid met het waterschap, en het goed faciliteren van de inzet van bewoners en bedrijven zijn hier sleutelbegrippen. Daarbij blijft het maken van een directe verbinding met de omgeving centraal staan. Zo zal de tevredenheid en waterbewustzijn onder bewoners en bedrijven weer worden getoetst. Ook het educatiebeleid wordt geëvalueerd en dienstengevolge aangepast.

In 2019 gaan wij het vastgoedbeleid moderniseren en verder implementeren. Hiermee wordt de weg geopend naar een betere handhaving en eenvoudigere uitvoering van het beleid.

De implementatie van de omgevingswet komt steeds dichterbij. In 2019 zal dan ook een eerste stap worden gezet om de vereiste Waterschaps-verordening voor het hoogheemraadschap op te stellen. Dat betekent dat onze huidige regels in de geest van de omgevingswet moeten worden geformuleerd.

Met de invoering van de omgevingswet moet ook het daarmee gepaard gaande digitaal stelsel Omgevingswet (DSO) worden ingevuld. In 2019 wordt de projectgroep Digitale transformatie gestart en deze beoordeelt welke data in welke systemen ontbreekt of nauwkeuriger moet worden verwerkt in visuele software. Ook het geheel van informatie, bezien over heel het hoogheemraadschap, zal worden beoordeeld op volledigheid, vindbaarheid en betrouwbaarheid. In het kader van de (nationale) digitale transformatie zijn nationale ICT-standaarden en nationale systemen, zoals de basisregistratie grootschalig topografie (BGT) en de basisregistratie ondergrond (BRO) opgesteld. Hierin moeten wij onze gegevens verwerken.

Een papierloze organisatie is niet alleen gewenst, maar ook randvoorwaardelijk om tot moderne communicatie te komen (kwalitatief en kwantitatief). Zodoende zal in 2019 verder worden ingezet om van papier over te gaan naar digitale opslag, waarmee het papieren document niet meer hoeft te worden bewaard. Concreet betekent dit dat substitutie zal worden ingevoerd.

In 2019 wordt een programma Dienstverlening gestart met als doel de relatie met onze klanten verder te verbeteren. Aandachtspunten daarbij zijn onder meer het verbeteren van de kwaliteit en vindbaarheid van informatie op de website, het sneller afhandelen van (complexe) vragen van burgers en bedrijven en het vergroten van klantbewustzijn van medewerkers. Het continu meten van de klanttevredenheid als instrument om verbeterkansen voor onze dienstverlening in kaart te brengen zal worden geëvalueerd en waar mogelijk uitgebreid.

In 2019 zal de implementatie van de nieuwe crisisstructuur zijn beslag krijgen. Hiervoor is een gefaseerd plan opgesteld, waarin ruime aandacht is voor opleiden, trainen en oefenen. Tevens krijgen evalueren en leren een vaste plek binnen crisisbeheersing. Met de implementatie van deze structuur sluit Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard aan op de crisisstructuren van onze collega waterschappen en de veiligheidsregio en wordt invulling gegeven aan het uitvoeringsprogramma Crisisbeheersing 2014-2020 waaraan alle waterschappen zich gecommitteerd hebben.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Waterbeheer uitvoeren in directe verbinding met de omgeving	
44.	Doel: We gaan (bestuurlijk en ambtelijk) meer in gesprek met de omgeving;
44.1	Het realiseren van een omgevingsgerichte werkwijze en deze borgen binnen de organisatie. Het Team Communicatie adviseert en ondersteunt de communicatie en participatieplannen van de (vak) afdelingen. En geeft uitvoering aan het communicatieplan voor de Omgevingswet.
44.2	Investeren in ambassadeurs en netwerken, ook binnen het bestuur. Intern kijken we hoe we themagericht (bv; duurzaamheid, klimaatadaptatie) kunnen aansluiten bij externe netwerken.
44.3	Binnen projecten betrekken we actief de lokale omgeving.
44.4	Medewerkers zullen getraind worden om met onder meer mediation-technieken in overleg met bewoners en bedrijven te gaan
45.	Doel: We vergroten waterbewustzijn en interesse voor waterbeheer;
45.1	Een tweede enquête over het waterbewustzijn en klanttevredenheid zal worden gehouden. (awarenessonderzoek). De eerste was in 2017
45.2	Evaluatie van het educatieplan. En als gevolg daarvan bijsturing van dit plan
45.3	Het hoogheemraadschap neemt deel aan evenementen die aansluiten bij onze corporate communicatiestrategie.
45.4	Door inzet van de sponsor- en de bijdrageregeling sturen we in het vergroten aan waterbewustzijn.
46.	Doel: We vergroten zichtbaarheid en herkenbaarheid van het waterschap;
46.1	We zetten onze communicatiemiddelen in diverse media integraal in. We werken gestructureerd aan de hand van een jaarkalender aan publiciteit voor het hoogheemraadschap.
46.2	We vergroten onze zichtbaarheid door de inzet van digitale communicatietools (social media en website) en aan te haken op actualiteiten.
46.3	We starten een programma Dienstverlening voor onder meer het verbeteren van de kwaliteit en vindbaarheid van informatie op de website, het sneller afhandelen van (complexe) vragen van burgers en bedrijven en het vergroten van klantbewustzijn van medewerkers.
46.4	We evalueren het instrument van continu meten van de klanttevredenheid als instrument om verbeterkansen voor onze dienstverlening in kaart te brengen, en breiden dat waar mogelijk uit.
47.	Doel: we staan open voor initiatieven van derden en maken ruimte voor burgerparticipatie;
47.1	De participatieaanpak zal onder andere in de bijdrage regeling verder inhoud krijgen
48.	Doel: We realiseren de benodigde ICT voorzieningen om de doelen 10, 23, 29 en 43 ten aanzien van het digitaal beschikbaar stellen van beleid, regels en gegevens uit te kunnen voeren. (organisatie doel)
48.1	Het project “de digitale transformatie” brengt de digitale informatiebehoefte in kaart, beschrijft processen om deze informatie als data in systemen te kunnen vertalen en brengt waar mogelijk de juiste koppelingen aan in systemen
48.2	Doorontwikkeling van onze website; uitvoering geven aan het visieplan website en intranet het hoogheemraadschap. We maken onze website toegankelijker voor burgers en bedrijven.
48.3	Documenten zullen digitaal worden opgeslagen
48.4	Optimaliseren en doorontwikkelen Zaakgericht werken ter voorbereiding op overgang naar het Digitale Stelsel Omgevingwet in het kader van de omgevingswet

Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten programma 5

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Verschil VJN & PB	2020	Meerjarig 2021	2022
P5 Omgeving en organisatie	12.067	12.478	411	12.821	13.017	13.090

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019, zijn de lasten van programma 5 met € 411.000 gestegen. De niet-beïnvloedbare kosten stijgen met circa € 510.000 en worden veroorzaakt door de volgende onderwerpen:

- De doorberekende personeelslasten stijgen met € 230.000
- De indirecte kosten stijgen met circa € 500.000 (een kostenverschuiving heeft plaatsgevonden van programma's 1 tot en met 4 naar programma 5)
- De rentebaten stijgen met circa € 220.000

De beïnvloedbare overige exploitatiekosten dalen per saldo met circa € 100.000. Hierin zitten verschillende kostenverhogingen- en verlagingen. Hieronder worden de belangrijkste exploitatiemutaties toegelicht.

Kosten Regionale Belastinggroep (RBG)

De kosten van de RBG dalen structureel met circa € 300.000. Ondanks het feit de RBG hogere kosten verwacht door de cao verhoging, inflatie en mijnoverheid.nl, dalen de totale kosten doordat onder andere de

afschrijvingslasten en de variabele kosten (waaronder portokosten) sterk dalen.

Erfpacht en vastgoedbeleid

Het in de voorjaarsnota 2018 gevraagde budget voor vastgoedbeleid 2018 wordt niet volledig benut. Het resterende budget is in 2019 nodig. Het betreft een incidentele budgetverschuiving van 2018 naar 2019 circa € 70.000.

Contributies

Het budget contributies wordt structureel verhoogd met € 45.000. Dit wordt met name veroorzaakt door stijgende kosten bij de Unie van Waterschappen (met name effect van cao).

A13/A16

Er is € 130.000 incidenteel advies- en onderzoekbudget nodig ten behoeve van de A13/A16. € 80.000 hiervan betreft een verschuiving van lasten van 2018 naar 2019. Het budget is ondermeer nodig voor second opinions toetsing aanvraag RWS.

Opleiden, Trainen en Oefenen (OTO)

Het budget voor opleiding, training en oefening (OTO) wordt mede door het meer intern organiseren van OTO-activiteiten, meerjarig met € 40.000 verlaagd.

Effect meerjarig

De meerjarenbegroting programma 5 stijgt de komende jaren licht. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de interne rentebaten (bespaarde rente) afnemen.

Programma 5

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Verkiezingen	975	975			
Materieel programma 5	50	50			
Totaal Programma 5	1.025	1.025			

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investeringen

Verkiezingen

De investering is bestemd voor het organiseren van de verkiezing voor het algemeen bestuur van het waterschap. De verkiezingen vinden in maart 2019 plaats.

Materieel programma 5

Voor het toezicht en controle op de waterkwaliteit is een investering gepland van € 50.000 ten behoeve van mobiele meetapparatuur.

Investerings

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor het programma Omgeving en Organisatie.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 1.057.000.

Ondersteunende producten

De kosten van de ondersteunende producten worden verdeeld over alle andere producten. Ze vormen de indirecte kosten voor alle programma's. De methodiek van verdelen wordt beschreven in paragraaf [7.1 Kostentoerekening](#). Financiën: Wat gaat het kosten?

Netto-kosten Ondersteunende producten

Bedragen x € 1.000

	VJN 2018	PB 2019	Verschil VJN & PB	2020	Meerjarig 2021	2022
OP Ondersteunende producten	17.182	17.615	433	17.082	16.578	16.222

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Financiële toelichting

Ten opzichte van de voorjaarsnota 2018, jaarschijf 2019, stijgen de totale netto lasten met €433.000. De niet-beïnvloedbare kosten zijn per met circa € 225.000 gestegen door hogere doorberekende personeelslasten. De belangrijkste wijzigingen in de beïnvloedbare kosten lichten we hieronder toe.

I&A samenwerking

De kosten van de I&A samenwerking stijgen met circa € 315.000. Dit wordt veroorzaakt door hogere personeelslasten (verhoging cao en door de uitbreiding van de formatie ten behoeve van de digitale veiligheid) en verhoging van uitvoeringskosten door de eisen die gesteld worden aan de ICT-veiligheid.

Samenwerking financiële eenheid

Door de verwachte toetreding van het hoogheemraadschap van Delfland worden de kosten van de samenwerking gedeeld door drie waterschappen. Door het toetreden van Delfland stijgen enerzijds de licentiekosten en personeelslasten (door cao).

Anderzijds daalt het kostenaandeel van ons hoogheemraadschap (van 30% naar 20%) en die van Rijnland (van 70% naar 40%) door de totale bijdrage vanuit Delfland (40%) aan de samenwerking. Per saldo levert dit een voordeel op van circa € 170.000.

Wagenpark

Doordat het wagenpark wordt uitgebreid met 2 dienstauto's stijgen de kosten structureel met circa € 30.000.

Horizontaal toezicht en risicogestuurd werken

Voor het uitvoeren van diverse onderzoeken in het kader van Horizontaal toezicht en Risicogestuurd werken is er behoefte aan een structureel advies&onderzoeksbudget van € 20.000. De beschikbare auditcapaciteit gaat volledig ten dienste van uitvoering bestuurlijke onderzoeken en rekenkameronderzoeken waardoor daar geen ruimte meer is voor eerste genoemde de onderzoeken.

Het Waterschapshuis

Onze begroting is aangepast op de meerjarenbegroting van het Waterschapshuis. Het budget is structureel verhoogd met circa € 35.000.

Effect meerjarig

Meerjarig dalen de totale exploitatielasten van de ondersteunende producten. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in de voorjaarsnota 2018 voor de jaren 2019 en 2020 incidenteel budget (€ 500.000 per jaar) is opgenomen voor informatiebeheer. Tevens dalen de afschrijvingskosten van de in het verleden afgesloten eigen ICT-projecten. Nieuwe ICT-projecten zitten in de begroting van de I&A samenwerking.

Investeringsprogramma

Onderstaande tabel toont de te voteren bedragen uit het investeringsprogramma voor de ondersteunende producten:

Ondersteunende producten

Bedragen x € 1.000

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Materieel GIS	40		40		
Huisvesting	400	100	100	100	100
Totaal Ondersteunende Producten	440	100	140	100	100

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Toelichting geplande investeringen

Huisvesting

Dit betreft vervangingen van onderdelen van het Gemeenlandshuis die niet in de renovatie van het hoofdkantoor zijn opgenomen.

Materieel GIS

Betreft een vervangende plotter/scanner voor Geo-informatie in 2020.

Uitgavepatroon 2019

Het begrote uitgavepatroon 2019 voor de nog te voteren en de reeds gevoteerde kredieten (lopende projecten) bedraagt € 134.000

6. Waterschapsbelastingen

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende aspecten van de waterschapsbelastingen. Daarnaast geven we weer hoe het tarief van 2019 tot stand is gekomen, inclusief rekenvoorbeelden voor verschillende woonsituaties

De volgende paragrafen komen aan de orde:

6.1 Algemeen

6.2 Tarieven 2019

6.3 Rekenvoorbeelden 2019

6.1 Algemeen

De waterschapsbelastingen

Dekking van de exploitatiekosten van het hoogheemraadschap vindt vooral plaats via het heffen van waterschapsbelastingen. Het hoogheemraadschap heft de volgende belastingen:

- Watersysteemheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem (waterkeringszorg, waterkwantiteitsbeheer, grondwater en passief waterkwaliteitsbeheer) vindt via de watersysteemheffing plaats.
- Wegenheffing: de dekking van de kosten die zijn verbonden aan het beheer van de wegen in de Krimpenerwaard vindt via de wegenheffing plaats.
- Zuiveringsheffing: de dekking van de kosten voor het zuiveren van afvalwater vindt via de zuiveringsheffing plaats.

- Verontreinigingsheffing: voor het direct lozen van afvalwater op het oppervlaktewater wordt een aanslag verontreinigingsheffing opgelegd. Het tarief van de verontreinigingsheffing bedraagt 100% van de zuiveringsheffing.
- Leges: voor het in behandeling nemen van aanvragen tot het verlenen van ontheffingen en vergunningen heffen we leges.
- Precariobelasting: voor het hebben van voorwerpen op of in eigendom van Schieland en de Krimpenerwaard heffen we precariobelasting. De tarieven voor deze belasting indexeren we jaarlijks trendmatig voor inflatie.

Kostentoedeling en tariefdifferentiaties

In de programmabegroting 2019 wordt uitgegaan van het voorstel van de kostentoedelingsverordening die in 2018 volledig is geactualiseerd en op 28 november in de VV ter goedkeuring wordt aangeboden. Een goedgekeurde kostentoedeling gaat per 1 januari 2019 in werking. In deze verordening wordt toedeling van de kosten voor de taken via de watersysteem- en wegenheffing over de belangcategorieën ingezetenen en eigenaren van onroerende zaken geregeld.

Categorie	Watersysteemheffing	Wegenheffing
Ingezetenen	53,00%	32,00%
Gebouwd	42,49%	58,37%
Ongebouwd	4,49%	8,04%
Natuur	0,02%	1,59%

Daarnaast kent het hoogheemraadschap de volgende twee tariefdifferentiaties binnen de watersysteemheffing:

1. Voor buitendijks gelegen ongebouwde onroerende zaken (die geen natuurterreinen zijn) en voor buitendijks gelegen gebouwde onroerende zaken: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 75% lager dan voor elk van deze categorieën geldt.
2. Voor verharde openbare wegen: Het tarief na toepassing van de tariefdifferentiatie is 100% hoger dan het tarief dat voor ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen, geldt.

Ontwikkeling geraamde belastingeenheden

De geraamde belastingeenheden zijn geactualiseerd en kennen de volgende mutaties ten opzichte van de programmabegroting 2018.

Watersysteemheffing ingezetenen huishoudens

Het aantal woonruimten in het beheersgebied van het hoogheemraadschap groeit in 2019 met 0,9% naar 268.100 woonruimtes.

Watersysteemheffing en Wegenheffing gebouwd

De stijging van de WOZ-waarde zet zich door. Voor 2019 wordt rekening gehouden met een stijging van de WOZ-waarde van gebouwde onroerende zaken in het beheersgebied van het hoogheemraadschap met 10%.

Watersysteemheffing en Wegenheffing ongebouwd

De totale oppervlakte ongebouwd en natuur kent geen wijzigingen.

Zuiveringsheffing

Het aantal vervuilingseenheden voor ingezetene is met 4.300 gestegen. Voor bedrijven is het aantal met 3.500 maar beneden bijgesteld. Voor meer informatie over tariefstijgingen en –dalingen per categorie belastingplichtige verwijzen we kortheidshalve naar de [Rekenvoorbeelden](#).

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid van het hoogheemraadschap is vastgelegd in de Kwijtscheldingsregeling. Voor de watersysteemheffing en voor de wegenheffing is 100% kwijtschelding mogelijk. Alleen de categorie ‘ingezetenen’ kan gebruikmaken van deze regeling voor de watersysteemheffing. In de praktijk is kwijtschelding alleen mogelijk voor huurders van woonruimten. Voor de kwijtscheldingsnorm wordt voor de ‘kosten van bestaan’ aangesloten bij de normbedragen en -percentages voor bijstandsuitkeringen die gebruikt worden bij de toepassing van de Wet Werk en Bijstand. Het hoogheemraadschap kent de maximale kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering.

Oninbaar

De Regionale Belasting Groep (RBG) heeft op verzoek van het hoogheemraadschap reeds een aantal maatregelen om de omvang en groei van de oninbaarheid van belastingschulden terug te dringen. Zo maakt de RBG naast loonbeslag gebruik van diverse andere dwanginvorderingsmaatregelen, zoals de overheidsvordering en het scannen- en natrekken van kentekens van motorvoertuigen binnen ons verzorggebied.

In 2019 is rekening gehouden met een oninbaarpercentage van 1,3%. Dit komt overeen met de raming van de RBG voor 2018.

Belastingopbrengst

In het kader van duurzaam financieel beheer schuiven we lasten niet door naar de toekomst, maar nemen die nu. Om de lasten op korte termijn niet te laten stijgen, voeren we een aantal jaren beleid op het realiseren van besparingen.

De geprognosticeerde belastingopbrengst watersysteemheffing in 2019 is € 46,5 miljoen en stijgt met € 1,4 miljoen ten opzichte van 2018. Het begrotingstekort van € 3,9 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde belastingopbrengst wegenheffing in 2019 is € 4,3 miljoen en daalt door de voorgestelde tariefsverlaging licht ten opzichte van 2018. Dan resteert er nog een batig saldo ter grootte van € 34.000. Deze komt ten gunste van de tariefegalisatiereserve.

De geprognosticeerde belastingopbrengst zuiveringsheffing in 2019 is € 38 miljoen en daalt door de wederom forse tariefsdaling met € 1 miljoen ten opzichte van 2018. Het resterend tekort van circa € 0.6 miljoen komt ten laste van de tariefegalisatiereserve.

De totale opbrengst uit waterschapsbelastingen stijgt met circa € 0,3 miljoen. Dat is een stijgingspercentage van 0,4% ten opzichte van 2018. De belastingopbrengst voor de watersysteemheffing stijgt met 3%, de zuiveringsheffing daalt met 2,5% en de opbrengst van de wegenheffing daalt met 1%.

Het tarief voor de zuiveringsheffing is 4% gedaald, de tarieven voor watersystemen en wegen kennen een gelijke tred. De tarieven voor gebouwd dalen, dit wordt veroorzaakt door de WOZ stijging. De tarieven voor ongebouwd dalen en voor natuur stijgen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de voorgestelde kostentoedeling. In de rekenvoorbeelden wordt dit nader uitgelicht.

6.2 Tarieven 2019

Watersysteemheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)		2019
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 242.100)		€ 101,85
- gebouwd per WOZ-waarde (netto WOZ-waarde € 78.393 mln.)		0,0252%
- verharde openbare wegen per hectare (2.900 hectaren)		€ 174,80
- overig ongebouwd per hectare (18.100 hectaren)		€ 87,40
- natuurterrein per hectare (2.900 hectaren)		€ 3,21
Tariefegalisatiereserve 1 januari		€ 5.663.700
Tariefegalisatiereserve 31 december		€ 1.901.030
Bodemreserve		€ 2.500.000

Zuiveringsheffing (voor gehele beheersgebied van HHSK)		2019
- tarief per vervuilingseenheid (aantal vervuilingseenheden 767.500)		€ 49,52
Tariefegalisatiereserve 1 januari		€ 10.304.902
Tariefegalisatiereserve 31 december		€ 9.754.445
Bodemreserve		€ 2.000.000

Verontreinigingsheffing (voor gehele gebied van HHSK, voor directe lozing op oppervlaktewater)		2019
- tarief per vervuilingseenheid (aantal vervuilingseenheden 300)		€ 49,52

Wegenheffing (alleen voor het gebied Krimpenerwaard)¹		2019
- ingezetene per woonruimte (aantal woonruimten 31.800)		€ 43,54
- gebouwd per WOZ-waarde (netto WOZ-waarde € 10.056 mln.)		0,0251%
- ongebouwd per hectare (10.000 hectaren)		€ 34,39
- natuurterrein per hectare (2.000 hectaren)		€ 34,39
Tariefegalisatiereserve 1 januari		€ 4.693.944
Tariefegalisatiereserve 31 december		€ 4.728.042
Bodemreserve		€ 500.000

6.3 Rekenvoorbeelden 2019

	Tarieven 2018		Tarieven 2019		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€				
WOZ-waarde			WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2018	€ 125.000	in 2019	€ 137.500				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	32,60	32,60	34,67	34,67	2,07	6,4%	2,07	6,4%
- Wegenheffing	0,00	33,78	0,00	34,53	0,00	0,0%	0,75	2,2%
Zuiveringsheffing 1 ve	51,58	51,58	49,52	49,52	-2,06	-4,0%	-2,06	-4,0%
Eigen woning	183,89	261,92	186,04	264,11	2,15	1,2%	2,19	0,8%
Huurwoning	151,29	195,54	151,37	194,91	0,08	0,1%	-0,63	-0,3%
WOZ-waarde			WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2018	€ 125.000	in 2019	€ 137.500				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	32,60	32,60	34,67	34,67	2,07	6,4%	2,07	6,4%
- Wegenheffing	0,00	33,78	0,00	34,53	0,00	0,0%	0,75	2,2%
Zuiveringsheffing 3 ve	154,73	154,73	148,55	148,55	-6,18	-4,0%	-6,18	-4,0%
Eigen woning	287,04	365,07	285,07	363,14	-1,97	-0,7%	-1,93	-0,5%
Huurwoning	254,44	298,69	250,40	293,94	-4,04	-1,6%	-4,75	-1,6%

	Tarieven 2018		Tarieven 2019		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Woning / éénpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2018	€ 200.000	WOZ-waarde in 2019	€ 220.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	52,15	52,15	55,48	55,48	3,33	6,4%	3,33	6,4%
- Wegenheffing	0,00	54,04	0,00	55,25	0,00	0,0%	1,21	2,2%
Zuiveringsheffing 1 ve	51,58	51,58	49,52	49,52	-2,06	-4,0%	-2,06	-4,0%
Eigen woning	203,44	301,73	206,84	305,63	3,40	1,7%	3,90	1,3%
Huurwoning	151,29	195,54	151,37	194,91	0,08	0,1%	-0,63	-0,3%
Woning / meerpersoonshuishouden	WOZ-waarde in 2018	€ 200.000	WOZ-waarde in 2019	€ 220.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	52,15	52,15	55,48	55,48	3,33	6,4%	3,33	6,4%
- Wegenheffing	0,00	54,04	0,00	55,25	0,00	0,0%	1,21	2,2%
Zuiveringsheffing 3 ve	154,73	154,73	148,55	148,55	-6,18	-4,0%	-6,18	-4,0%
Eigen woning	306,59	404,88	305,88	404,66	-0,71	-0,2%	-0,22	-0,1%
Huurwoning	254,44	298,69	250,40	293,94	-4,04	-1,6%	-4,75	-1,6%

	Tarieven 2018		Tarieven 2019		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
WOZ-waarde	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / éénpersoonshuishouden	in 2018	€ 400.000	in 2019	€ 440.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	104,31	104,31	110,96	110,96	6,65	6,4%	6,65	6,4%
- Wegenheffing	0,00	108,09	0,00	110,49	0,00	0,0%	2,40	2,2%
Zuiveringsheffing 1 ve	51,58	51,58	49,52	49,52	-2,06	-4,0%	-2,06	-4,0%
Eigen woning	255,60	407,94	262,32	416,36	6,72	2,6%	8,41	2,1%
Huurwoning	151,29	195,54	151,37	194,91	0,08	0,1%	-0,63	-0,3%
WOZ-waarde	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Woning / meerpersoonshuishouden	in 2018	€ 400.000	in 2019	€ 440.000				
Ingezetenenheffing:								
- Watersysteemheffing	99,71	99,71	101,85	101,85	2,14	2,1%	2,14	2,1%
- Wegenheffing	0,00	44,25	0,00	43,54	0,00	0,0%	-0,71	-1,6%
Gebouwd:								
- Watersysteemheffing	104,31	104,31	110,96	110,96	6,65	6,4%	6,65	6,4%
- Wegenheffing	0,00	108,09	0,00	110,49	0,00	0,0%	2,40	2,2%
Zuiveringsheffing 3 ve	154,73	154,73	148,55	148,55	-6,18	-4,0%	-6,18	-4,0%
Eigen woning	358,75	511,09	361,36	515,39	2,61	0,7%	4,29	0,8%
Huurwoning	254,44	298,69	250,40	293,94	-4,04	-1,6%	-4,75	-1,6%

	Tarieven 2018		Tarieven 2019		Verschil Schieland		Verschil Krimpen	
	Schieland	Krimpen	Schieland	Krimpen	€	%	€	%
	€	€	€	€	€	%	€	%
Bouw- en grasland	hectaren		50					
Ongebouwd:								
- Watersysteemheffing	5.496,61	5.496,61	4.370,00	4.370,00	-1.126,61	-20,5%	-1.126,61	-20,5%
- Wegenheffing	0,00	2.036,50	0,00	1.719,50	0,00	0%	-317,00	-15,6%
Zuiveringsheffing 3 ve	154,73	154,73	148,55	148,55	-6,18	-4,0%	-6,18	-4,0%
Totaal	5.651,34	7.687,84	4.518,55	6.238,05	-1.132,79	-20,0%	-1.449,79	-18,9%
Verharde openbare wegen	hectaren		50					
Ongebouwd								
- Watersysteemheffing	10.993,23	10.993,23	8.740,00	8.740,00	-2.253,23	-20,5%	-2.253,23	-20,5%
- Wegenheffing	0,00	2.036,50	0,00	1.719,50	0,00	0,0%	-317,00	-15,6%
Totaal	10.993,23	13.029,73	8.740,00	10.459,50	-2.253,23	-20,5%	-2.570,23	-19,7%
Natuurterreinen	hectaren		50					
Natuurterreinen:								
- Watersysteemheffing	87,43	87,43	160,43	160,43	73,01	83,5%	73,01	83,5%
- Wegenheffing	0,00	22,00	0,00	1.719,50	0,00	0,0%	1.697,50	7715,9%
Totaal	87,43	109,43	160,43	1.879,93	73,01	83,5%	1.770,51	1618,0%
	WOZ-waarde		WOZ-waarde					
Bedrijfsgebouwd	in 2018		in 2019					
	€ 4.000.000		€ 4.400.000					
Gebouwd	1.043,08	2.123,97	1.109,57	2.214,50	66,49	6,4%	90,53	4,3%
Zuiveringsheffing 30 ve	1.547,32	1.547,32	1.485,48	1.485,48	-61,84	-4,0%	-61,84	-4,0%
Totaal	2.590,40	3.671,29	2.595,06	3.699,99	4,66	0,2%	28,70	0,8%

7. Overige financiële aspecten

In dit hoofdstuk komen de volgende paragrafen aan de orde:

7.1 Kostentoerekening

7.2 Financiering

7.3 Risicomanagement

7.4 Risico's

7.5 Weerstandsvermogen

7.6 Kengetallen

7.7 EMU-saldo

7.8 Incidentele baten en lasten

7.9 Verbonden partijen

7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen

7.1 Kostentoerekening

In deze paragraaf gaan we in op de toerekening van de ondersteunende beheerproducten naar de primaire beheerproducten en de uiteindelijke toerekening van de netto kosten aan de kostendragers Systeembeheer, Zuiveringenbeheer en Wegenbeheer. Met het vaststellen van de begroting 2019 wordt het principe van kostentoerekening bevestigd. Wij volgen hierin het in 2008 vastgesteld beleid op grond van artikel 15 van de Verordening ex artikel 108 van de Waterschapswet.

Hieronder staat een toelichting op de kwantitatieve en kwalitatieve grondslagen die voor de kostentoerekening gelden. De methodiek voor de berekening van de rentelasten van vaste activa lichten we hier niet toe, deze is onderdeel van het vastgestelde afschrijvingsbeleid.

Toerekenen personele lasten naar de beheerproducten

De personele lasten worden door middel van tijdschrijven toegerekend naar de producten. De geschreven uren worden financieel gemaakt met een intern uurtarief. Binnen het hoogheemraadschap worden twee interne uurtarieven (gemiddeld en hoog) gehanteerd. Voor 2019 zijn de tarieven: € 78 en € 94 per uur. De tarieven zijn ten opzichte van 2018 met respectievelijk € 5 en € 4 gestegen door de cao-stijging en doordat de overheadkosten zijn gestegen ten opzichte van 2018.

Ondersteunende beheerproducten

De kosten van de ondersteunende beheerproducten zijn verdeeld volgens het verdelingsmodel van de Unie van Waterschappen. Een eenduidige verdeelmethode die in 2016 is geactualiseerd. De methode maakt samenstellen van bedrijfsvergelijkingen tussen waterschappen mogelijk.

Voor de verdeling van de kosten van de ondersteunende beheerproducten aan de primaire beheerproducten worden twee algemene verdeelsleutels gehanteerd, namelijk:

- a. verdeling op basis van het aandeel directe uren per beheerproduct
- b. verdeling op basis van het aandeel directe kosten per beheerproduct

Volgens methodiek a worden de volgende producten verdeeld:

- centraal management;
- personeel en organisatie;
- interne communicatie;
- bestuurlijke en juridische zaken;
- catering en interne faciliteiten.

Volgens methodiek b worden de volgende producten verdeeld:
concern control en financieel beleid en dienstauto's.

Uiteindelijk leidt dit tot de volgende verdeling van de kosten van de ondersteunende producten over de kostendragers:

	Methode A	Methode B
Systeemheffing	70,17%	52,79%
Zuiveringsbeheer	24,01%	42,70%
Wegenbeheer	5,81%	4,51%
Totaal	100,00%	100,00%

De volgende producten hebben een specifieke verdeling, op basis van fte's werken aan de betreffende producten:

- Informatisering en automatisering;
- Centrale (geo)grafische informatie;
- Centrale huisvesting.

Toerekening aan de kostendragers

Nadat de ondersteunende beheerproducten zijn toegerekend aan de primaire beheerproducten worden de integrale kosten van primaire beheerproducten toegerekend aan de drie kostendragers. Dit geschiedt op basis van de volgende verdeelsleutels:

1. Producten die specifiek voor één taak worden uitgevoerd drukken voor 100% op deze taak;
2. Producten die bijdragen aan het realiseren van twee of meer taken worden op basis van gemiddelde urenrealisaties verdeeld;
3. Indien dit niet mogelijk is op basis van de verhouding van de kosten per taak.

De verdelingen op basis van uren en kosten, zowel van de ondersteunende producten als van de primaire producten sluiten aan bij geldende bedrijfseconomische uitgangspunten en hebben tot doel kosten zo objectief mogelijk aan taken toe te rekenen. Een en ander is gebaseerd op de afspraken van de Unie van Waterschappen, verankerd in artikel 6 van de BBVW (Besluit Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen).

Verdeelsleutels

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
1. Waterveiligheid			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten waterkeringen	100%		
Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%		
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	100%		
2. Watersysteem			
Waterbeheerplan	48%	47%	5%
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Kaderrichtlijn water / WB 21e eeuw	100%		
Plannen van derden	100%		
Beheersinstrumenten watersystemen	100%		
Aanleg en verwerving waterlopen	100%		
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	100%		
Beheer hoeveelheid water	100%		
Calamiteitenbestrijding watersystemen	100%		
Monitoring watersystemen	100%		
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	100%		
3. Afvalwater			
Thema- en gebiedsgerichte plannen		100%	
Plannen van derden		100%	
Getransporteerd afvalwater		100%	
Gezuiverd afvalwater		100%	
Verwerkt slib		100%	
Afvalwaterbehandeling door derden		100%	
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	50%	50%	
Stimulering derden aanpak diffuse emissies	50%	50%	

Programma's/deelprogramma's	Procentuele verdeling naar taak		
	Systeem-beheer	Zuiveringsbeheer	Wegenbeheer
4. Wegen			
Thema- en gebiedsgerichte plannen			100%
Plannen van derden			100%
Beheersinstrumenten wegen			100%
Aanleg en onderhoud wegen			100%
Wegenverkeersregeling en verkeersveiligheid			100%
5. Omgeving en organisatie			
Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%		
Calamiteitenplannen	90%	10%	
Plannen van derden	100%		
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	100%		
Vergunningverlening en meldingen	75%	16%	9%
Adviezen vergunningen	75%	16%	9%
Toezicht	89%	10%	1%
Handhaving			
- Bestuurlijke handhaving	85%	14%	1%
- Strafrechtelijke handhaving	80%	20%	
Belastingheffing	50%	45%	5%
Invordering	50%	45%	5%
Kwijtschelding Zuiveren		100%	
Bestuur	48%	47%	5%
Eigendommenbeheer	100%		
Externe communicatie	48%	47%	5%
Algemeen	55%	33%	12%

7.2 Financiering

Renteontwikkeling

Twee keer per jaar, bij het opstellen van de programmabegroting en de voorjaarsnota, beoordelen we de financiële uitgangspunten en passen die, zo nodig, aan recente economische ontwikkelingen aan. De gebruikte bronnen zijn onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Centraal Planbureau (CPB), en de Thesor groep (een onafhankelijke organisatie die ondersteuning biedt bij het vervullen van de treasuryfunctie).

Het CPB verwacht een economische groei van 2,5% in 2019. De economie groeit in een bovengemiddeld tempo net als in 2017 en 2018. De consumptie van huishoudens, overheidsbestedingen en bedrijfs –en woninginvesteringen dragen hier aan bij.

De werkloosheid daalt in 2019 verder naar een historisch laag niveau van 3,9% in 2018 naar 3,5% in 2019. Hogere arbeidskosten en de verhoging van het lage btw-tarief werken door in een hogere inflatiecijfer (2,5%). De koopkracht verbetert met 1,5% in 2019 (in 2018 0,4%).

Daarnaast daalt de overheidsschuld verder naar 49%. Ondanks een groei in 2019 zijn er ook risico's verbonden aan deze groei door onzekerheden rond de Brexit, handelsbeleid van de VS en groeivertraging in een aantal opkomende economieën. Dit betreft onzekerheden met zich mee voor het eurogebied.

De verwachting is dat de rente gaat stijgen. Tot voor kort was het beleid van de centrale banken gericht op het laag houden van de rente. Centrale banken richten zich op een afbouw van hun

stimuleringsbeleid. Hierdoor komt er minder geld beschikbaar, waardoor de prijs van geld, rente, stijgt. De wereldwijde economische groei, heeft als gevolg een hogere inflatie, wat weer zal leiden tot een stijging van de rente. De verwachting is dat de ECB in navolging van de VS, waar de rente al is verhoogd, in het eerste kwartaal van volgend jaar de rente zal verhogen.

Daarom stellen wij voor om in deze begroting:

- De rente op kort geld te handhaven op 0,1%;
- De rente op lang geld te handhaven op 1,5%;
- De rente op het eigen vermogen te handhaven op 3,0%.

Het aantrekken van financiering voor investeringsprojecten gebeurt niet per project maar integraal. Bij deze integrale wijze van financieren worden rentekosten voor het financieren van de investeringen, toegerekend aan de beheerproducten van de programma's. Deze toerekening gebeurt door middel van de renteomslag. Het renteomslag percentage wordt bepaald door de begrote rentekosten te delen door de verwachte boekwaarde van de vaste activa per 1 januari. Het renteomslagpercentage in 2019 bedraagt 2,24%.

Verder handhaven we het meerjarig inflatiepercentage (CPB raming) voor goederen en diensten op 2,5%. Het inflatiepercentage wordt slechts als referentiegetal in de (meerjaren)begroting opgenomen. De kostenramingen worden door de budgethouders jaarlijks bijgesteld. Eventuele kostenfluctuaties worden daarin meegenomen en kunnen per sector verschillen (zowel hoger als lager zijn dan het gemiddelde inflatiepercentage).

Rente risiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het hoogheemraadschap is de maximale rente risiconorm berekend op € 31 miljoen (30% van € 104miljoen). Met de aflossingen in 2019 van ruim € 13,3 miljoen blijft het hoogheemraadschap ruim onder de norm.

Bedragen x € 1.000

	Omschrijving	Bedrag
1	Renteherzieningen	-
2	Aflossingen	13.331
3	Rente Risico (1+2)	13.331
4a	Begrotingstotaal	104.061
4b	Vastgestelde percentage (Wet Fido) rente risico norm	30%
4	Rente risico norm HHSK	31.218

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel het waterschap met kort lopende leningen (< dan een jaar) mag financieren (Wet Fido). De norm voor waterschappen is vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar. Voor het begrotingsjaar 2019 is de kasgeldlimiet van het hoogheemraadschap (23% van € 104,6 miljoen) € 23,9 miljoen.

Gevoeligheidsanalyse

Het effect van een verhoging van rente op 'kort geld' of 'lang geld' met 1% betekent voor het begrotingsjaar 2019 een stijging van € 220.000 aan totale rentelasten. Een stijging van inflatie of BTW met 1% betekent dat de overige exploitatiekosten in 2018 stijgen met ongeveer € 468.240. Per 1 januari 2019 zal het lage btw tarief stijgen van 6% naar

9%. Naar verwachting zal dit geen significante impact hebben voor het hoogheemraadschap aangezien het overgrote deel van de diensten die wij afnemen in het algemeen tarief (21%) vallen.

Variabelen	Verhoging in %	Verhoging in €	Mutatie van begroting
Rente kort geld	1%	€ 220.000	0,21%
Rente lang geld	1%	€ 0	0,00%
Inflatie/btw	1%	€ 468.240	0,45%

Liquiditeitsprognose

In totaal wordt (zonder verdragingsfactor) circa € 23 miljoen aan investeringsuitgaven verwacht in 2019. In 2019 ontvangt het hoogheemraadschap in circa € 23 miljoen aan subsidie inkomsten vanuit het LIFE+programma voor Themista, POP 3 inlaat Krimpenerwaard en Dijkversterkingen KIJK en Hollandse IJssel Nieuwerkerk. De liquiditeitspositie in 2019 geeft geen aanleiding om externe lang lopende financieringsmiddelen aan te trekken. De investeringsuitgaven in 2019 worden volledig gedekt door hoge subsidieontvangsten, met name HWBP. In de maanden juni en juli is de verwachting dat de liquiditeit de kasgeldlimiet overschrijdt, maar gemiddeld genomen zal deze het derde kwartaal niet overschrijden. De Wet Fido stelt als norm dat de maximale overschrijding van kasgeldlimiet maar twee opeenvolgende kwartalen mag zijn.

In de geplande uitgaven staat geen bedrag vermeld voor rente en aflossing in de maanden juni en oktober. Dit is het gevolg van het moment van afsluiten van leningen; de vervaldatum voor aflossing en rente ligt vrijwel altijd een jaar later. Er lopen op dit moment geen leningen die in deze maanden zijn afgesloten.

Bedragen x € 1.000

	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Saldo liquide middelen	-18.646	-24.935	-21.135	-18.551	-16.623	-20.640	-28.065	-25.396	-22.348	-22.375	-20.784	-20.200
Belastingen	3.377	7.553	9.330	6.398	8.886	9.330	9.330	9.374	7.517	6.236	5.589	5.936
Aan te trekken geldleningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige inkomsten	393	638	393	393	638	393	393	638	393	393	638	393
Subsidies investeringen	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963	1.963
Inkomsten	5.733	10.153	11.685	8.753	11.486	11.685	11.685	11.975	9.873	8.591	8.189	8.291
Exploitatie	5.447	5.150	5.860	5.150	12.196	17.260	5.150	5.150	6.335	5.150	5.150	6.306
Aflossingen	4.100	375	1.025	400	1.200	0	1.744	1.425	1.413	0	333	1.316
Rente	1.617	80	387	264	487	0	272	501	301	0	40	472
Investeringen	858	748	1.829	1.011	1.620	1.851	1.851	1.851	1.851	1.851	2.082	3.471
Uitgaven	12.022	6.353	9.101	6.825	15.503	19.111	9.017	8.926	9.900	7.001	7.605	11.564
Saldo liquide middelen	-24.935	-21.135	-18.551	-16.623	-20.640	-28.065	-25.396	-22.348	-22.375	-20.784	-20.200	-23.474

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

7.3 Risicomanagement

Het beheersen van risico's is een belangrijke activiteit van het hoogheemraadschap en verdient nadrukkelijk de aandacht van het bestuur en de ambtelijke organisatie. De organisatie brengt periodiek de strategische, politiek/ bestuurlijke risico's in kaart alsook de operationele bedrijfsvoeringsrisico's. Op basis van deze inventarisatie worden beheersmaatregelen bepaald en uitgevoerd. De maatregelen zijn bedoeld om het ontstaan van verstoringen te beperken of om de veroorzaakte schade zoveel mogelijk te beperken. Tevens kan worden besloten sommige kleinere risico's bewust te accepteren.

In de risicoparagraaf van deze programma begroting zijn de strategische risico's uit de Voorjaarsnota 2018 opgenomen en waar nodig geactualiseerd.

De strategische risico's voor het hoogheemraadschap hebben betrekking op de ambities en het behalen van de geformuleerde doelstellingen door bestuur en organisatie. Het is van groot belang voortdurend op deze onderwerpen te anticiperen. De waarschijnlijkheid van optreden en de impact van deze risico's zijn echter doorgaans niet goed in te schatten en lastig te managen. Daarom zijn deze risico's niet gekwantificeerd in de risico paragraaf en worden deze ook niet meegenomen in de berekening van het weerstandsvermogen.

In de tabel zijn per programma de operationele risico's opgenomen en geactualiseerd. Waar mogelijk is een inschatting gemaakt van de maximale financiële impact mocht het risico zich voordoen. De bedragen worden meegenomen in het bepalen van het weerstandsvermogen.

NB: Om de begroting beperkt en leesbaar te houden zijn de toelichtingen op de operationele risico's niet opgenomen. Vanzelfsprekend zijn de toelichtingen beschikbaar voor het algemeen bestuur. Deze zijn op te vragen bij het college.

Bedragen x € 1.000

Programma	Operationele risico's per programma	Kans	Impact
2 Watersysteem	- Exoten	Klein	100
	- Preventief onderhoud kunstwerken	Middel	250
	- Consequenties onderhoudsconcepten en assetmanagement	Groot	1.100
	- Onderhoud gemaal Hitland	Middel	100
	- Onzekerheid pomp gemaal Verdoold	Middel	250
	- Peilscheidingen type aarden wal	Middel	300
	- Kaderrichtlijn Water 2022-2027	Klein	-
	- Watergebiedsplan Krimpeneraard	Klein	1.000
	- Restveengebied Zuidplaspolder	Middel	1.000
	- Aflaat Eendragtspolder	Middel	2.000
3 Afvalwater	- Bijdrage aan renovaties	Middel	500
	- Grensoverschrijdend afvalwater	Middel	1.425
	- Slibontwatering	Groot	300
	- Afvalstoffenheffing	Middel	500
4 Wegen	- Verwijderen teerhoudend asfalt	Middel	300
5 Omgeving en organisatie	- Fysieke beveiliging	Groot	300
	- MijnOverheid en generieke digitale infrastructuur	Middel	100
	- Informatiebeveiliging	Groot	-
	- Juridische kwaliteitszorg	Middel	100
	- Schending van de AVG	Middel	250
Totaal			9.875

7.4 Strategische risico's

Risico 'Programma Klimaat en Ruimte'

Het programma Klimaat en Ruimte geeft invulling aan de afspraken uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Daarnaast wordt vanuit het programma input geleverd bij de ontwikkeling van omgevingsvisies door de gemeenten binnen het gebied en door de provincie. Voor een toekomstbestendig gebied is het belangrijk dat 'water' in de omgevingsvisies een goede plaats krijgt en dat kansen worden benut. Het extreme weer van dit jaar onderstreept het belang hiervan. In een begin 2018 uitgevoerde verkenning is geconstateerd dat klimaatadaptatie en de inbreng bij de planvorming van andere instanties een grotere inzet vragen van het hoogheemraadschap. Hiervoor zijn met de vaststelling van de Voorjaarsnota 2018 extra middelen beschikbaar gekomen. Het programma Klimaat en Ruimte wordt de komende tijd stapsgewijs verder ontwikkeld. Daarbij wordt ook bepaald of de beschikbare kennis, menskracht, instrumenten en informatie aansluiten bij de ambities en ontwikkelingen rond klimaatadaptatie. Dat hangt mede af van de inzet en ontwikkelingen bij de andere partijen in het gebied en van de kansen die zich voordoen om gezamenlijk effectieve adaptatiestrategieën te ontwikkelen.

Risico 'Consequenties extreme droogte 2018'

Niet uitgesloten kan worden dat als gevolg van de (landelijke en extra) verkenningen en onderzoeken die worden gestart naar aanleiding van evaluaties van de droogte in 2018 extra kosten voor het dossier watervoorziening kunnen ontstaan. Dit kunnen zowel initiatieven zijn van het hoogheemraadschap, als van de netwerkpartners (RWS, Zoetwaterregio West en KWA-verband). Vooralsnog wordt verwacht dat de mogelijk daaruit volgende kosten in 2019, niet hoger zijn dan € 50.000 tot 100.000. De kans van optreden bedraagt met de huidige inzichten gemiddeld.

Ook vanuit de calamiteitenorganisatie wordt een evaluatie uitgevoerd en wordt gekeken welke reguliere taken niet of in mindere mate zijn uitgevoerd. Uit de evaluatie van de calamiteit moet blijken welke taken alsnog in 2019 zullen moeten worden ingehaald. Deze taken zullen in het meerjarenperspectief 2019 e.v. gekwantificeerd worden. Daarnaast kunnen uit de evaluatie nog andere verbeterpunten voortkomen met bijhorende kosten die in het meerjarenperspectief moeten worden meegenomen. De omvang en financiële impact hiervan is vooralsnog onduidelijk.

Risico 'Personeel'

Personeel met de juiste kennis, kunde en ervaring is van groot belang voor het uitvoeren van de kerntaken en het inspelen op de maatschappelijke en politiek-bestuurlijke ontwikkelingen, inclusief de uitvoering van projecten. Echter, de arbeidsmarkt is gespannen en - vanuit het perspectief van de werkgever - verslechtert naar verwachting verder.

Het is onzeker of er voldoende en geschikte technische medewerkers, toezichthouders, handhavers, juristen, vergunningverleners en ICT'ers zullen zijn. Tevens is het onzeker of het hoogheemraadschap kan beschikken over de juiste (ingehuurde) mensen voor projectleiding taken (IPM-rollen). In combinatie met een hoge werkdruk leidt dit mogelijk tot problemen met de benodigde vakinhoudelijke bemensing van de projectteams.

De kans wordt groot geacht dat onvoldoende beschikbaarheid van geschikt personeel zich op afzienbare termijn zal voordoen. Als het risico zich voordoet, kan dit het behalen van de WBP-ambities en doelen negatief beïnvloeden en kunnen projecten vertraging oplopen. Naast het aanhouden van projectkredieten heeft dit mogelijk gevolgen voor de prestaties en het imago van het waterschap.

Risico 'Omgevingswet'

De invoering van de omgevingswet per 1 januari 2021, met als einde van de transitie 2029, draagt bij aan de doelen van het hoogheemraadschap op gebied van doelmatig uitvoeren van het werk en het centraal stellen van de omgeving. De invoering zal grote impact hebben op de beleidsvoering en bedrijfsvoering van het hoogheemraadschap. De voorbereiding van de implementatie van de wet is binnen het hoogheemraadschap vormgegeven in het programma 'Implementatie Omgevingswet'. Vanuit het programma wordt periodiek gerapporteerd over voortgang en resultaat. Na een jaar operationeel te zijn, wordt op grond van de uitgevoerde verkenningen, de ervaringen van andere waterschappen en regionale en landelijke informatie geconcludeerd dat de impact drie zwaartepunten kent:

- De complexe uitdaging van de veranderende regelgeving, gecombineerd met de digitale ontsluiting daarvan via kaarten en beslisregels in het digitaal stelsel omgevingswet (DSO)
- Het integrale vergunningenproces met andere instanties en
- De cultuurverandering die nodig is - in de geest van de Omgevingswet – omgevingsgericht te werken en besturen; waarbij het hoogheemraadschap veel meer netwerkend en participierend haar doelen realiseert

De vraag vanuit derde partijen, bijvoorbeeld om mee te denken over de omgevingsvisie, legt druk op de organisatie. Het programma Klimaat en ruimte zorgt voor de benodigde inbreng. In de risicoparagraaf is hierover apart gerapporteerd. De omgevingswet zal ondersteund worden met een samenhangende set aan ICT-hulpmiddelen; het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Dit heeft consequenties voor de processen en (de koppeling van) systemen van Rijnland en Schieland en de Krimpenerwaard. Maar ook voor de wijze en de vorm, waarin

regels worden opgesteld en beschikbaar worden gesteld. Er moet worden geïnvesteerd in kennis en kunde bij (nieuwe) medewerkers om de nieuwe werkwijzen toe te kunnen passen, om de huidige regels te herzien en om te vormen en om de aansluiting te maken met Digitaal Stelsel Omgevingswet. Het is onzeker of dit lukt, aangezien het de organisatie tot op heden niet lukt de programmabezetting op orde te krijgen. De arbeidsmarkt is krap en de opgave groot.

Risico 'Duurzaam financieel beleid'

Het op de langere termijn acceptabel en beheersbaar houden van onze kosten en daarmee ook onze belastingtarieven blijft een uitdaging. De opgaven nemen toe door de klimatologische en fysieke verandering van de omgeving. Tevens worden bij de maatschappelijke partners hogere verwachtingen geconstateerd ten aanzien van bijdragen en prestaties. Bovendien heeft het hoogheemraadschap kostbare en risicovolle dijkversterkingen voor de boeg, waarvoor een groter deel van de kosten en risico's zelf gedragen moet worden. Daarbij moet rekening worden gehouden met mogelijk forse stijging van kosten in de komende jaren door toenemende tekorten aan grondstoffen, materiaal en personeel. Ook drijft de economische groei en toename van opdrachten in de bouwsector de prijzen op. Anderzijds is er sprake van politieke en maatschappelijke druk om de tarieven laag te houden. Daarnaast wordt de financiële ruimte voor deze investeringen ingeperkt door het toezicht en eventuele sancties vanuit het EMU-beleid van het Rijk. Vanuit het hoogheemraadschap worden deze ontwikkelingen actief gevolgd en krijgt de toekomstige financiële dekking de nodige aandacht. Verder wordt rekening gehouden met mogelijke ontwikkelingen op de financiële markten die tot verhoging van de rente en daarmee samenhangende kapitaalslasten kunnen leiden.

Risico 'Beschikbaarheid van technologie/ICT/ informatievoorziening'

Adequate informatiebeveiliging, functionele en gedigitaliseerde processen en correcte en beschikbare basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering. Daarnaast hebben ontwikkelingen als het invoeren van de omgevingswet en de bestuurlijke ambities met betrekking tot digitalisering een grote ICT component. Aangezien de ontwikkelingen in dit vakgebied zeer snel gaan en diep ingrijpen op de primaire en ondersteunende processen van het hoogheemraadschap, maakt het toegenomen belang en niveau van beveiliging en de toenemende afhankelijkheid van ICT de organisatie op dit aspect kwetsbaar. Daarnaast vraagt de aansturing van de in 2017 gestarte 'samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland met betrekking tot de ICT voorzieningen en het gezamenlijk sturen op risico's, kosten en resultaat de komende jaren nog de nodige aandacht.

Verschillende factoren kunnen mogelijk een kostenopdrijvend effect hebben waarvan de omvang lastig te voorspellen is: bijvoorbeeld de benodigde inspanningen met betrekking tot de beveiliging, het tempo waarin de omgeving digitale eisen aan ons stelt, de beschikbaarheid van voldoende voorzieningen en voldoende geschikt en gespecialiseerd personeel.

Risico 'Waterschapsbelasting'

De waardeontwikkeling van voornamelijk woningen in het kader van de Wet WOZ geven een sterk stijgende lijn te zien. Daarnaast worden gemeenten geconfronteerd met geschillen over de taxatie van bedrijfsgebouwen waardoor de aanlevering van de WOZ-waarden soms enkel jaren laten worden aangeleverd. Hierdoor is het mogelijk dat bij de watersysteemheffing een meeropbrengst ontstaat. De wet en regelgeving omtrent incassomaatregelen worden met ingang van 2019 aangepast. Diverse dwanginvorderingsmaatregelen kunnen niet of nog maar beperkt worden ingezet door de RBG (en overigens alle incasseerders). Deze aanpassing kan van invloed zijn op de belasting- en invorderingsopbrengsten vanaf 2019. Afhankelijk van de nog te bepalen wijzigingen in het incassobeleid kunnen ook de uitvoeringskosten wijzigen. De hiervoor genoemde ontwikkeling en wijziging in de regelgeving zijn momenteel (nog) niet te materialiseren.

7.5 Weerstandsvermogen

De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen bevat volgens het Waterschapsbesluit ten minste:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, met daarbij een beschouwing over de stand aan het begin, de mutaties en de stand aan het eind van het begrotingsjaar van de algemene reserves en de voorzieningen. Deze informatie is te vinden in onderstaande tabel.
2. Een inventarisatie van de risico's. Deze informatie is te vinden in paragraaf 7.3 en 7.4.
3. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's. De wetgever stelt overigens geen eisen aan het weerstandsvermogen; het waterschap is vrij om deze te bepalen. Dit wordt hieronder toegelicht.

Het volgende overzicht van de reserves, geeft opgeteld de weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap. Tellen we hier de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit bij op, dan geeft dat de beschikbare weerstandscapaciteit van het hoogheemraadschap.

Ad 2 en 3. In de Programmabegroting is een overzicht opgenomen van de strategische en operationele risico's. De operationele risico's zijn waar mogelijk uitgedrukt in euro's. Dit geeft een inschatting van de middelen die we nodig zouden moeten hebben bij het optreden van de risico's; de weerstandscapaciteit.

Op basis van een inschatting van de kans, impact en financiële omvang bedragen de bestuurlijk relevant geachte risico's maximaal €9.875.000; de benodigde weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserves + bestemmingsreserves + onbenutte belastingcapaciteit) en de benodigde weerstandscapaciteit.

Op basis van de bedragen in tabel 1 is de benodigde weerstandscapaciteit € 9.875.000.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbaar weerstandsvermogen}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{26.408}{9.875} = 2,67$$

Hierbij moet worden opgemerkt dat er voor het hoogheemraadschap geen aanleiding is voor het stellen van een norm voor het weerstandsvermogen. Dit vanwege het uitgangspunt dat de inschatting van benodigde weerstandscapaciteit in bepaalde mate fictief is (gebaseerd op aannames) en er een grote waarschijnlijkheid is dat niet alle risico's zich in dezelfde mate en in hetzelfde jaar zullen voordoen. Daarnaast is het hoogheemraadschap als gevolg van haar wettelijke taken bevoegd de belastingtarieven zelfstandig jaarlijks te bepalen. Gezien deze bevoegdheid is het hoogheemraadschap in staat jaarlijks haar uitgaven te dekken met (belasting)inkomsten. Vanwege deze bevoegdheid nemen we de onbenutte belastingcapaciteit niet mee in haar berekening voor het weerstandsvermogen.

Het negatieve exploitatieresultaat voor het begrotingsjaar 2019 (ter hoogte van € 4.407.000) zal verrekend worden met de tariefegalisatiereserves met als doel afbouwen van deze reserves.

Bedragen x € 1.000

Eigen vermogen	Saldo 1-1-18	Saldo 1-1-19	Begroot		Saldo 31-12-19
			Vermeerderingen	Verminderings	
Algemene reserves					
Bodemreserves:					
- Watersysteembeheer	2.500	2.500			2.500
- Zuiveringsbeheer	2.000	2.000			2.000
- Wegenbeheer	500	500			500
Totaal algemene reserves	5.000	5.000			5.000
Bestemmingsreserves					
Tariefegaliseringsreserve:					
- Watersysteembeheer	10.853	5.664	123	3.886	1.901
- Zuiveringsbeheer	10.437	10.305	5	555	9.754
- Wegenbeheer	4.617	4.694	34		4.728
Afkoop erfpacht	5.243	5.133		123	5.010
Subsidie slibverbrandingsinstallatie	181	0			0
Egaliseringsreserve cross border lease	38	20		5	15
Totaal bestemmingsreserves	31.368	25.815	162	4.569	21.408
Totaal eigen vermogen	36.368	30.815	162	4.569	26.408

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

¹ Op basis van jaarrekening 2017.

² Op basis van voorjaarsnota 2018.

7.6 Kengetallen

Aspect	Kengetal	2019
Taakuitoefening		
Netto investeringsuitgaven	(x € 1 miljoen)	17,3
EMU-saldo	(x € 1 miljoen)	-7,6
Financiële positie		
Netto schuldratio %		88,8
Netto-schuldquote %		220
Saldo baten/lasten voor bestemming	(x € 1 miljoen)	-4,4
Kapitaallasten als % totale kosten		19
Eigen vermogen	(x € 1 miljoen)	26,4
Belastingen		
Stijgingspercentage meerpersoonshuishouden met eigen woning		-0,2

Toelichting kengetallen

In de programmabegroting is een selectie van kengetallen opgenomen die een samenhangend geheel vormen en inzicht biedt voor de aspecten taakuitoefening, schuldbestand en belastingen.

- De kengetallen voor de taakuitoefening hebben betrekking op de investeringsuitgaven.
- De kengetallen voor financiële positie geven inzicht op de schuldbestand, het eigen vermogen, de mate waarin de begroting sluit en de wendbaarheid van de begroting.
- Het kengetal voor de belastingen toont de lastendruk van een meerpersoonshuishouden met eigen woning (WOZ-waarde € 220.000.)

7.7 EMU-saldo

De Unie van Waterschappen, IPO en VNG hebben met het kabinet afspraken gemaakt over de ruimte in het Nederlandse EMU-tekort voor de decentrale overheden in de periode 2019 tot en met 2022. Deze ruimte bedraagt 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP), waar deze ruimte over 2017 en 2018 nog 0,3% BBP bedroeg. Inmiddels is deze ruimte ook onderverdeeld: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. De ruimte voor de waterschappen van 0,05% BBP leidt met de meeste recente raming van het BBP voor 2019 tot een maximaal EMU-tekort van € 405.900.000 in dat jaar. Dit bedrag is met

de vastgestelde verdeelsleutel van de ‘geraamde netto exploitatiekosten van het voorgaande jaar’ (2018) verdeeld over de waterschappen.

De EMU-referentiewaarde van het hoogheemraadschap in 2019 bedraagt circa € 13,9 miljoen negatief. Uit onderstaand overzicht blijkt dat het EMU-saldo van het hoogheemraadschap in 2019 naar verwachting circa € 7,5 miljoen negatief bedraagt.

EMU-Saldo Programmabegroting 2019		2019
1	Exploitatiesaldo	-4.407
2	Invloed investeringen	
	-/- bruto-investeringsuitgaven	23.138
	+ investeringssubsidies	5.845
	+ verkoop materiële en immateriële activa	
	+ afschrijvingen	14.359
3	Invloed voorzieningen	
	+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	5
	-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	
	-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	224
	+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	
4	Deelnemingen en aandelen	
	-/- boekwinst	0
	+ boekwinst	0
EMU-saldo		-7.560

bedragen X € 1000

7.8 Incidentele baten en lasten

Hieronder vallen de baten en lasten met een looptijd van drie jaar of korter.

Voor het jaar 2019 voorzien wij de volgende incidentele baten en lasten:

Baten	Uitlening personeel in verband met detachering	€ 45.000
Lasten	Amoveren Oude Snelle Sluis	€ 700.000
	Informatiebeheer	€ 500.000
	Advies- en onderzoeksbudget A13/A16	€ 130.000
	Advieskosten vastgoedbeleid	€ 70.000
	Amoveren gemaal klappolder	€ 60.000

7.9 Verbonden partijen

Vanuit publiek belang worden banden aangegaan met derde partijen, verbonden partijen genoemd. Ze hebben tot doel (een onderdeel van) een publieke taak of de daarvoor benodigde bedrijfsvoering, door samenwerking in deze vorm, effectiever en/of efficiënter uit te voeren voor het hoogheemraadschap. Het hoogheemraadschap heeft bij deze verbintenis een inhoudelijk, financieel en een bestuurlijk belang. Met het vaststellen van de nota verbonden partijen in 2018 scheidt de verenigde vergadering als algemeen bestuur van het hoogheemraadschap een kader voor het aangaan, besturen en evalueren van verbonden partijen en deelnemingen. De laatst bekende financiële gegevens en de risico's hebben wij ondergebracht in een bijlage bij deze begroting. Hier wordt volstaan met een overzicht van verbonden partijen en een korte toelichting over elke verbonden partij. Het gaat om de onderstaande partijen:

1. Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

De NWB is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheidssector. Voor waterschappen, gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten. De NWB financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten op basis van haar vermogenspositie en "triple-A rating" van Moody's en AA+rating van Standard & Poor's.

2. De stichting Het Waterschapshuis

Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening te verbeteren. Daarnaast is het

streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.

3. Gemeenschappelijke regeling De Regionale Belastinggroep

De Regionale Belasting Groep heft en int sinds 2010 belastingen voor de deelnemende lokale overheden, het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, het hoogheemraadschap van Delfland. In de jaren die daarop volgden zijn de gemeenten Delft, Vlaardingen en Schiedam aangesloten bij de RBG.

4. Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009

Deze gemeenschappelijke regeling (GR) heeft tot doel de behartiging en coördinatie van de belangen van de deelnemende waterschappen met betrekking tot de bewerking en verwerking van slib en residuen en de gezamenlijke ontwikkelingen in de afvalketen. De kerntaak van de GR is het gezamenlijk behartigen van het aandeelhouderschap in de N.V. HVC en het afstemmen van de activiteiten die met of door N.V.

HVC voor de in de GR deelnemende waterschappen worden uitgevoerd. De GR oefent daartoe een actief aandeelhouderschap uit om namens de deelnemende waterschappen een nauwe betrokkenheid bij ontwikkelingen en innovatie in afval- en slibverwerking te borgen.

5. Gemeenschappelijke regeling Aquon

De gemeenschappelijke regeling heeft als doel om op het gebied van laboratoriumactiviteiten te komen tot kennisdeling en –ontwikkeling, vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.

6. Unie van Waterschappen

De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en andere overheid gerelateerde organisaties, zoals de VNG.

7.10 Mutaties overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Overige bestemmingsreserves

Toevoegingen

Er zijn geen toevoegingen begroot.

Onttrekkingen

Afkoopsommen erfpachten € 123.000

De mogelijkheid bestaat om erfpachten voor een periode van dertig of vijftig jaar af te kopen. Het afkopen van erfpachten is een voortdurend proces, waarbij de ontvangsten jaarlijks wisselen. Het bedrag aan erfpachtcanons dat hierdoor niet wordt ontvangen, wordt jaarlijks gecompenseerd door een onttrekking aan de reserve afkoopsommen erfpachten en ten bate gebracht van het exploitatieresultaat. In 2019 wordt € 123.000 onttrokken aan deze reserve.

Subsidie slibverbrandingsinstallatie € 181.000

In de periode 1992 tot en met 1997 is subsidie ontvangen voor de bouw van de slibverbrandingsinstallatie tot een totaalbedrag van € 4,5 miljoen. De bijdrage vanuit de reserve ten gunste van de exploitatie is gerelateerd aan de totale afschrijvingsduur van de slibverbrandingsinstallatie van 25 jaar, zoals deze door HVC N.V. (en voorheen door DRSH Zuiveringsslib N.V.) wordt gehanteerd. Een bedrag van € 181.000 wordt in 2019 ten gunste van de exploitatie gebracht.

Reserve equalisatie Cross Border Lease (CBL) € 4.900

De functie van deze reserve is matching van kosten en opbrengsten van deze constructie. Bijkomend effect is, dat deze reserve in zekere mate bijdraagt aan risicodekking. Jaarlijks valt een deel vrij als bate in de

exploitatie evenredig met de looptijd van de leasetermijnen van de awzi Stolwijk. In 2019 gaat het om een bedrag van € 4.900.

Voorzieningen

Voorziening onderhoud wachtgelden en pensioenen

Stand pensioenvoorziening 1 januari 2019 (begroot) € 2.788.351

Stand wachtgeldvoorziening 1 januari 2019 (begroot): € 77.000

Toevoeging voorziening wachtgeld en pensioenen: € 0

Onttrekking voorziening wachtgeld en pensioenen: € 225.000

Uit deze voorziening wordt in 2019 voor circa € 70.000 aan wachtgeld uitgekeerd en voor € 155.000 aan pensioenen. Begunstigden zijn voormalig bestuurders en -personeel. Aan het eind van het jaar wordt beoordeeld of de voorziening wachtgelden en pensioenen voldoende is om gemaakte afspraken te kunnen financieren. Indien nodig wordt de voorziening aangevuld. We begroten daarom geen toevoeging aan deze voorziening. Voor wat betreft de pensioenen zijn de actuariële berekeningen de basis voor de voorziening pensioenen.

Voorziening spaarverlof

Stand voorziening spaarverlof 1 januari 2019 (begroot) € 464.187

Toevoeging voorziening spaarverlof: € 4.669

Onttrekking voorziening spaarverlof: € 0

Deze voorziening wordt gevormd door de opbrengst van gekochte verlofdagen van personeel en dient om (in de toekomst) bij opname van deze verlofdagen de inhuur van menskracht te financieren. We begroten geen onttrekking voor 2019 omdat vooralsnog geen grote onttrekkingen worden verwacht.

8. Investerings

8.1 Verzamelkredieten 2019

De Waterschapswet biedt de mogelijkheid om bij de behandeling van de begroting een verzamelkrediet te laten voteren. Aparte voorstellen per afzonderlijk investeringskrediet zijn in dat geval niet meer nodig. Het voordeel van deze handelswijze is dat de organisatie hierdoor sneller en slagvaardiger kan handelen.

Bij het hoogheemraadschap is deze mogelijkheid beschreven in de eigen financiële verordening, die is vastgesteld in 2008. Bij de besluitvorming over deze verordening is afgesproken dat het moet gaan om investeringen van beperkte omvang of om investeringen die bestuurlijk en/of beleidsmatig van weinig belang zijn, zoals bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen of voorbereidingskredieten.

De aanvragen voor de verzamelkredieten 2019 zijn gebaseerd op een technische inventarisatie en maken deel uit van de jaarschijf 2019 uit het Investeringsprogramma. In geval van nieuwe meekoppelkansen, onverwachte incidenten of een verkeerde inschatting van de kosten kan door D&H besloten worden deze projecten opnieuw te prioriteren. Daardoor behouden we een grotere mate van flexibiliteit. Middels de bestuursrapportage wordt over de voortgang en wijzigingen gerapporteerd.

De voorgenomen wijze van besteding is hieronder verder toegelicht.

Programma 1: Waterveiligheid

Reconstructies van primaire waterkeringen € 700.000

In 2019 zal de steenglooing van een gedeelte van de Nesserdijk tussen het voormalig NAM terrein en de overslagplaats van Oisterwijk herzet worden.

De top laag van het binnentalud van de Groenendijk is vervomd en aangetast door scheurvorming en graverijen. In 2018 wordt een begin gemaakt met herprofilen van de stukken met hoogste prioriteit.

Programma 2: Watersysteem

Renovatie kunstwerken 2019 € 558.000

Van het renovatiekrediet kunstwerken 2019 worden de hieronder genoemde deelprojecten uitgevoerd. Er zullen twee gemalen binnen dit worden gerenoveerd (Gemaal Groene Balkon circa € 200.000 en gemaal Broekweg circa € 60.000). Ook zal de inlaat “De Zespunt” (circa € 40.000) bij Moordrecht worden gerenoveerd en bij gemaal Middelwatering (circa € 70.000) zullen de kleppen in de perskoker worden vervangen. Als laatste zal een deel van de vacuüminstallatie van gemaal Abraham Kroes (circa € 100.000) vanuit dit krediet worden gefinancierd. Na onderzoek is gebleken dat de tanks van de vacuüminstallatie moeten worden vervangen door RVS in plaats van galvaniseerd staal. Het resterend bedrag van € 88.000 is benodigd

voor de uren van eigen personeel. De uitvoering van deze maatregelen vraagt een totaalkrediet van € 558.000.

Naast bovengenoemde maatregelen is uit de eerste vooronderzoeken gebleken dat de renovatie van gemaal 2de Blok omvangrijker is dan was voorzien. De financiering voor deze renovatie zal separaat worden aangevraagd zodra de totale projectscope en kostenomvang inzichtelijk is.

Wateroverlastopgave Rotterdam 2019 € 50.000

Ten behoeven van de wateroverlastopgave Rotterdam is krediet benodigd om snel te kunnen inspelen op kleine initiatieven en kansen in Rotterdam, die bijdragen aan het verkleinen van de wateroverlastopgave. Het onderliggende “Programmaplan Wateroverlastopgave Rotterdam” is reeds ter kennisname aan de Verenigde Vergadering onder de aandacht gebracht (juni 2016).

Programma 3: Afvalwater

Vorbereidingskrediet vervangen beluchting Kortenoord en Groenedijk € 200.000

In 2019 wordt de vervanging van de beluchting op Kortenoord en Groenedijk door bellenbeluchting en de kredietaanvraag voor de uitvoering voorbereid.

Bijdrage in voorbereiding renovatie gemeentelijk riooleindgemaal Rivium in gemeente Capelle aan den IJssel € 50.000

De gemeente Capelle is bezig met de voorbereiding voor de renovatie van riooleindgemaal Rivium. Het hoogheemraadschap draagt conform afspraak bij in de kosten.

Energiebesparingsmaatregelen € 125.000

Vorbereiding en uitvoering van de volgende maatregelen: vervanging van de verlichting op Kralingseveer naar energiebesparende LED-verlichting en de vervanging van de verwarming op Groenedijk, Grootte Zaag, Kortenoord en rioolgemaal Zuidplas.

Programma 4: Wegen

Vervanging wegbruggen € 725.000

De investering betreft het vervangen van wegbruggen door duikers of nieuwe bruggen in de Krimpenerwaard. Dit investeringsprogramma is begin 2018 volledig herzien op basis van een uitgebreide rapportage over de actuele onderhoudstoestand van de bruggen in het beheersgebied van de Krimpenerwaard. Uit de inspecties en nadere onderzoeken is gebleken dat veel bruggen aan het einde van de technische levensduur zijn en daarom op korte termijn vervangen moeten worden.

Het beheer- en onderhoudsprogramma vormt de basis voor de volgorde. Daarnaast nemen we een aantal bruggen mee in een wegreconstructie. De ervaringen dienen als basis voor het verder uitwerken van de aanpak voor de komende jaren.

In 2019 vervangen we drie bruggen in de Tiendweg Oost (Ouderkerk) in combinatie met de geplande reconstructie en in de West Vlisterdijk.

In 2019 wordt ook gestart met de voorbereidingen om negen bruggen in 2020 te vervangen. Het betreft de Tiendweg West (LKK) en de Wetering Oost. Vanwege de verkeersveiligheid en/of indien kabels en leidingen verlegd moeten worden, kan in volgorde geschoven worden of kunnen mogelijk andere bruggen voorbereid gaan worden.

Vervanging Materieel Waterkeringen en Wegen € 175.000

Jaarlijks wordt op basis van het afschrijvingsbeleid en de technische levensduur een vervangingsplanning opgesteld voor materieel voor algemeen gebruik en groenonderhoud aan de wegen. Voor 2019 staan onder andere op de planning: de aanschaf van een tractor, diverse aanbouw accessoires, een aanhangstrooier en diverse maaimachines.

Programma 5: Omgeving & Organisatie

Er zijn geen verzamelkredieten voor programma 5.

Ondersteunende producten

Er zijn geen verzamelkredieten voor ondersteunende producten.

8.2 Nog te voteren investeringen

Hier wordt een totaaloverzicht opgenomen van het investeringsprogramma waarvoor we nog kredieten beschikbaar stellen. De onderwerpen daarvan zijn al vermeld in het hoofdstuk [Programma's](#). Het overzicht hier is uitgebreid met uitgavenpatronen en kapitaallasten.

Programma 1

Investering	Te voteren investeringsbedragen					Meerjarenprognose uitgaven					Kapitaalslasten				
	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022
HWBP	24.200	-210		1.900	22.510	-16.842	-16.710	10.000	11.768	-21.900					
Uitvoering Gouderak (KIJK)	201.400	20.400			181.000	42.000	3.900	10.000	10.000	18.100					
Subsidie Gouderak (KIJK)	-179.100	-20.610			-158.490	-60.610	-20.610			-40.000					
Uitvoering Zuidplas/Capelle	10.027			10.027		956			956						
Subsidie Zuidplas/Capelle	-8.127			-8.127		812			812						
Reconstructie regionale waterkeringen	7.095	1.810	1.755	1.765	1.765	7.095	1.810	1.755	1.765	1.765	375	101	98	91	85
Reconstructie primaire waterkeringen	2.800	700	700	700	700	2.800	700	700	700	700	124	33	32	30	28
Totaal Programma 1	34.095	2.300	2.455	4.365	24.975	-6.947	-14.200	12.455	14.233	-19.435	500	134	130	122	114

Programma 2

Investering	Te voteren investeringsbedragen					Meerjarenprognose uitgaven					Kapitaalslasten				
	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022
Wateroverlastopgave	10.541	500	4.041	3.000	3.000	6.516	200	1.041	2.500	2.775					22
Verbeteringen stedelijk water	1.000	100	300	300	300	400		100	100	200	22				
Peilbesluiten en leggers	1.600	300	400	450	450	1.150		300	400	450	40		14		13
Uitvoer kaderrichtlijn water 2016-2021	805	805				355	114	242			141		50		47
Waterkwaliteit POP3	450	450				450	77	373			60		21		20
Nieuwbouw-renovatie gemaal Oostpolder	2.000	2.000				2.000	750	500	750		234			121	113
Leuvenhaven-Leuvekolk	250		250			250		250			135		56		44
Meetnet	300	300				300		150	150		119				66
Renovatie kunstwerken WS	3.900	1.200	900	900	900	2.900	600	900	900	500	106			55	51
Peilscheiding Vliet	400	400				400	150	250			63		22		20
Materieel WS	320		320			320		320			87				47
Uitv. studies en efficiëntiepl P02	1.000	250	250	250	250	633	25	100	250	258	42				22
Totaal Programma 2	22.566	6.305	6.461	4.900	4.900	15.674	1.916	4.526	5.050	4.183	1.048		164	456	428

Programma 3

Investering	Te voteren investeringsbedragen					Meerjarenprognose uitgaven					Kapitaalslasten				
	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022	Totaal	2019	2020	2021	2022
Bijdragen aan gemeenten	1.610	650	580	380		1.610	385	465	760		78	27	21	17	13
Bijdrageregelingen	260	60	100	100		260	60		100	100	39	13	11	8	7
Uitv. studies en efficiëntiepl P03	3.375	875	875	875	750	2.250	75	425	875	875	31		11	10	9
Renovatie transportstelsels	100		100			100			100		12			6	6
Renovatie awzi's	11.860	3.075	4.185	1.900	2.700	9.460	750	2.825	2.685	3.200	270		98	90	82
Totaal Programma 3	17.205	4.660	5.740	3.355	3.450	13.680	1.270	3.715	4.520	4.175	430	40	141	131	117

Programma 4

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Duurzaam veilig	1.000		1.000		
Reconstr. Polderwegen	7.450	1.900	1.800	1.800	1.950
Vervanging wegbruggen	3.050	725	800	850	675
Materieel WW	575	175	140	140	120
Black & Grey Spots	200	100		100	
Totaal Programma 4	12.275	2.900	3.740	2.890	2.745

Totaal	Meerjarenprognose uitgaven				
	2019	2020	2021	2022	
700			350	350	
5.300	275	1.500	1.725	1.800	
2.875	325	900	850	800	
575	175	140	140	120	
	100		100		
9.450	875	2.540	3.165	3.070	

Totaal	Kapitaalslasten				
	2019	2020	2021	2022	
259			134	124	
97		34	32	30	
85	26	23	20	17	
20		7	7	6	
440	26	57	186	171	

Programma 5

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Verkiezingen	975	975			
Materieel programma 5	50	50			
Totaal Programma 5	1.025	1.025			

Totaal	Meerjarenprognose uitgaven				
	2019	2020	2021	2022	
975	975				
	50				
975	1.025				

Totaal	Kapitaalslasten				
	2019	2020	2021	2022	
724	266	199	148	111	
33	11	9	7	6	
757	277	208	156	116	

Ondersteunende producten

Investering	Te voteren investeringsbedragen				
	Totaal	2019	2020	2021	2022
Materieel GIS	40		40		
Huisvesting	400	100	100	100	100
Totaal Ondersteunende Producten	440	100	140	100	100

Totaal	Meerjarenprognose uitgaven				
	2019	2020	2021	2022	
40		40			
400	80	120	100	100	
440	80	160	100	100	

Totaal	Kapitaalslasten				
	2019	2020	2021	2022	
22		9	7	6	
25		9	8	7	
46		18	15	13	

Totaal HHSK	87.606	17.290	18.536	15.610	36.170
--------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

33.522	-9.035	23.396	27.068	-7.908
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

3.220	477	717	1.066	960
--------------	------------	------------	--------------	------------

Afrondingsverschillen zijn mogelijk

9. Meerjarenperspectief 2019-2022

9.1 Meerjarenbegroting naar programma's en kostendragers

	PB 2019	2020	2021	2022
Waterveiligheid				
Eigen plannen	472	487	395	395
Plannen van derden	210	209	208	207
Beheersinstrumenten waterkeringen	2.192	2.131	1.913	1.904
Aanleg en onderhoud waterkeringen	11.057	11.757	11.190	11.473
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	251	249	248	241
Totaal waterveiligheid	14.182	14.834	13.953	14.220
Watersysteem				
Eigen plannen	3.443	3.566	3.482	3.849
Plannen van derden	191	191	203	175
Beheersinstrumenten watersystemen	1.801	1.806	1.742	1.741
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	5.296	5.498	5.537	5.366
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	5.426	4.717	4.793	4.623
Beheren hoeveelheid water	9.172	9.078	9.022	9.215
Calamiteitenbestrijding watersystemen	259	258	176	175
Monitoring watersystemen	1.403	1.423	1.423	1.554
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	859	47	169	42
Totaal Watersysteem	27.850	26.583	26.547	26.739
Afvalwaterketen				
Eigen plannen	550	421	419	417
Plannen van derden	11	11	11	11
Getransporteerd afvalwater	3.530	3.621	3.592	3.673
Gezuiverd afvalwater	12.454	12.335	12.307	12.439
Verwerkt slib	5.332	5.022	5.129	5.093
Afvalwaterbehandeling door derden	12.423	12.542	12.748	12.731
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	456	488	472	430
Aanpak diffuse emissies derden	115	115	114	114
Totaal Afvalwaterketen	34.873	34.554	34.792	34.908
Wegen				
Eigen plannen	26	26	26	26
Plannen van derden	7	7	6	6
Beheersinstrumenten wegen	58	57	57	55
Aanleg en onderhoud wegen	3.427	3.538	3.633	3.675
Wegenverkeersregeling en-verkeersveiligheid	363	363	364	311
Totaal Wegen	3.880	3.990	4.086	4.074

Omgeving en organisatie				
Eigen plannen	843	806	801	797
Plannen van derden	0	0	0	0
Beheer keurkwartet en VTH-beleid	520	652	669	668
Vergunningen en meldingen	1.849	1.608	1.650	1.648
Adviezen vergunningen	560	589	367	367
Toezicht	2.455	2.443	2.423	2.414
Handhaving	106	70	70	69
Belastingheffing	3.039	3.125	3.250	3.311
Invordering	546	561	585	596
Bestuur	2.146	2.312	2.307	2.297
Externe communicatie	1.342	1.426	1.594	1.550
Algemeen	-927	-770	-699	-625
Totaal Omgeving en organisatie	12.478	12.821	13.017	13.090
Totale kosten	93.263	92.782	92.395	93.032
Dekkingsmiddelen				
Belastingopbrengsten: Systeemheffing	46.526	47.457	48.406	49.374
Belastingopbrengsten: Zuiveringsheffing	38.004	38.152	38.152	38.152
Belastingopbrengsten: Wegenbeheer	4.326	4.283	4.240	4.198
Totale dekking	88.856	89.892	90.798	91.724
Bestemmingsreserve				
Onttrekking Watersysteemheffing	123	128	135	142
Onttrekking Zuiveringsheffing	5	5	5	0
Totale dekking	128	133	140	142
Resultaat voor bestemming	-4.279	-2.758	-1.457	-1.166
Tariefegalisatiereserve				
Onttrekking tariefegalisatiereserve	4.279	2.758	1.457	1.166
Totale dekking	4.279	2.758	1.457	1.166
Resultaat na bestemming	0	0	0	0